

Møte tirsdag den 15. februar kl. 10President: **K i r s t i K o l l e G r ø n d a h l**

D a g s o r d e n (nr. 48):

1. Interpellasjon fra representanten Aud Blattmann til samferdselsministeren:

«Vi har i den senere tid hatt store og alvorlige ulykker på sjøen og på jernbanen, og ulykkesstatistikken viser at 299 personer er drept på vårt vegnett i 1999. I tillegg til de menneskelige tragedier som oppstår i forbindelse med ulykker, fører ulykkene og tap av menneskeliv også til store tap for samfunnet.

Hva vil statsråden foreta seg for å redusere ulykkene, tap av menneskeliv og samfunnets tap i forbindelse med ulykkene?»

2. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen og Ågot Valle om opprettelse av tilbud om medieassistans for ofre og pårørende i alvorlige kriminalsaker (Innst. S. nr. 103 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:63 (1998-1999))
3. Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om automatiske økninger av straffutmålingen for vanekriminelle (Innst. S. nr. 101 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:2 (1999-2000))
4. Forslag fra justiskomiteen oversendt fra Odelstingets møte 1. februar 2000: (Jf. Innst. O. nr. 39)

«Stortinget ber Regjeringen nedsette et eget lovutvalg med formål å komme frem til en lovregel om forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjonserstatning som på en klar og mulig måte foretar de nødvendige rettslige grensdragnet»
5. Forslag fra stortingsrepresentant Rolf Reikvam på vegne av Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 1. februar 2000: (Jf. Innst. O. nr. 40)

«Stortinget ber Regjeringa komme tilbake med nytt forslag om endringer som både ivaretar behovet for en bedre ledelse og samtidig sikrer en demokratisk kontroll av politiet. Nye element i en bedre ledelse av politiet kan være delegering av styringsfunksjoner til lokale politnemnder som også består av folkevalgte, og oppretting av et politiinspektorat som har som oppgave å kontrollere at sentrale og lokale retningslinjer blir fulgt opp.»

6. Referat

Presidenten: Representantene Sylvia Brustad, Einar Olav Skogholt og Anne Helen Rui, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Følgende innkalte vararepresentanter har tatt sete:

For Nordland fylke: Hanne Dyveke Søttar Hagen

For Oslo: Shahbaz Tariq

For Vestfold fylke: Harald Solberg

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om velferdspermisjon for representanten Eirin Faldet i tiden fra og med 15. februar til og med 17. februar.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Erling Brandsnes, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten: Erling Brandsnes er til stede og vil ta sete.

Valg av settepresident

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det velges en settepresident for Stortingets møte i dag – og anser det som vedtatt.

Presidenten ber om forslag på settepresident.

Tom Thoresen (A): Jeg foreslår Kjell Engebretsen.

Presidenten: Kjell Engebretsen er foreslått som settepresident. – Andre forslag foreligger ikke, og Kjell Engebretsen anses enstemmig valgt som settepresident for dagens møte.

Statsråd Dag Jostein Fjærvoll overbrakte 2 kgl. proposisjoner (se under Referat).

S a k n r . 1

Interpellasjon fra representanten Aud Blattmann til samferdselsministeren:

«Vi har i den senere tid hatt store og alvorlige ulykker på sjøen og på jernbanen, og ulykkesstatistikken viser at 299 personer er drept på vårt vegnett i 1999. I tillegg til de menneskelige tragedier som oppstår i forbindelse med ulykker, fører ulykkene og tap av menneskeliv også til store tap for samfunnet.

Hva vil statsråden foreta seg for å redusere ulykkene, tap av menneskeliv og samfunnets tap i forbindelse med ulykkene?»

Aud Blattmann (A): For nesten tre år siden la regjeringen Jagland fram samferdselsplanene på det grunnlaget som var lagt i St.meld. nr. 32 for 1995-96, Om grunnlaget for samferdselspolitikken, planene for veg, luft, havn og jernbane for tiårsperioden 1998-2007.

Vi visste at vi ikke fikk flertall for de framlagte planene, og vi mistenkte sterkt at representantene for partiene fra Høyre, Senterpartiet og Kristelig Folkeparti ikke ville være i stand til å bli enige om finansieringen av sine enorme påplussingsforslag. Virkeligheten kjenner vi nå. Resultatet så langt er bortimot 1 milliard mindre enn regjeringen Jaglands framlegg.

Grunnlaget for trafiksikkerheten den gang var:

«Regjeringen legger i sin politikk stor vekt på tiltak som kan bidra til å redusere risikoen for ulykker i trafikken til lands, til vanns og i luften. Både tiltak knyttet til det enkelte transportmiddel (krav til sikkerhetsutstyr, tekniske krav), utforming av infrastruktur og tiltak rettet mot den enkelte trafikant (opplæring av fører/mannskap, regelutforming, informasjon, kontrollsystemer osv.) vil være viktige i denne sammenheng.»

Det var hva man uttalte i St.meld. nr. 32 for 1995-96, og det var vel også det man bygde langtidsmeldingene på, de som ble behandlet i Stortinget året etterpå.

Med alle de ulykkene som vi har opplevd i den senere tid, må det være tillatt å spørre: Har vi lagt nok vekt på sikkerheten når det gjelder de investeringene som er foretatt inntil nå, og bør vi foreta andre valg dersom vi ønsker å endre ulykkesmønsteret? Det gjelder våre prioriteringer både til lands, til vanns og i luften.

I jernbanesektoren vet vi at igangsettingen av trafikken med de nye krengetogene vil kreve og har krevd investeringer i linjene, ikke minst gjelder dette sikring av planoverganger. Jeg har registrert at Jernbaneverket nå selv ønsker å prioritere arbeidet med sikring av planoverganger for nye investeringer blir foretatt. Det er en riktig prioritering dersom sikkerheten skal forbedres. Likeledes bør arbeidet med signalanlegg og automatiske togstopp gjennomføres på de resterende linjene. Jeg forutsetter at statsråden er enig i dette.

I forslag til Nasjonal transportplan blir det slått fast at for jernbanen er det et mål at det etablerte sikkerhetsnivået skal opprettholdes og videreutvikles i positiv retning. Endringer som medfører redusert sikkerhet, aksepteres ikke. Så langt jeg kan forstå, går man i planperioden for Nasjonal transportplan inn for å redusere basisrammen for jernbanen, og jeg kan ikke forstå det annerledes enn at dette også vil gå ut over de prioriterte oppgavene for bedring av sikkerhet og de utfordringer man ellers står overfor.

Når det gjelder sikkerheten til vanns, er forholdene her som i den sistnevnte sektor, på tross av at her er det et forslag om økte rammer. Med et foreløpig anslått behov for bl.a. farledstiltak på 1-1,5 milliarder kr vil bare 30-50 pst. av prosjektene kunne realiseres i løpet av planperioden, og da snakker vi om en planperiode fram til 2011. Jeg spør meg: Er dette å prioritere sikkerhet? «Sleipner»-ulykken viser oss hvor viktig det er med skikkelig oppmerking av hurtigbåtleder og nymerking av farleder.

Så noen få tall når det gjelder investeringer i vegsektoren: I forslag til Nasjonal transportplan reduseres investeringene til vegsektoren med 6 milliarder kr i forhold til perioden 1998-2007 og reduseres med 16 milliarder kr i forhold til perioden 1990-93.

I forslaget til Nasjonal transportplan er det en målsetting at antall omkomne skal være under 200 innen 2012. Av dette vil beregnet ca. 190 personer årlig omkomme på vårt vegnett. Men så står det videre å lese:

«Dette klarer vi ikke å nå med de ressurser og virkemidler vi har kunnet prioritere innenfor gitt planramme. Tiltakene i anbefalt strategi vil redusere prognosen for antall omkomne med om lag 55 og antall skadde med rundt 1500. Det vil si at antall omkomne vil synke svakt.»

Det står også i forslaget til Nasjonal transportplan at ulykker i innenlands transport for årene 1995-98 i gjennomsnitt krevde 320 liv årlig, og at rundt 300 av disse skyldes ulykker i vegtrafikken. Det betyr faktisk at vi i perioden 2002-2011, innenfor de foreslåtte rammene, kan forvente at ca. 2 500 personer vil miste livet på vårt

vegnett. Jeg understreker at det er et meget lavt estimert tall jeg har oppgitt.

Dette kan umulig være akseptabelt – eller er det det? Er vi i ferd med å akseptere ulykkene på vegene som et uunngåelig onde, eller ser vi på ulykker på vegene med helt andre øyne enn vi gjør når det gjelder andre ulykker som rammer samfunnet? Vi vet hvilke tiltak som ville ha hjulpet betraktelig. Vi vet at økt politiovervåking reduserer farene for ulykker. Vi så at utvidet kontroll i Vestfold i sommer reduserte ulykkene. Vi vet også at det er en sammenheng mellom vegstandarden og antall trafikkulykker. Risikoen for å bli drept eller alvorlig skadet er f.eks. nesten 30 ganger høyere på E18 i Aust-Agder enn på E18 mellom Oslo og Drammen, som har vesentlig bedre vegstandard. Flere av investeringene i vegsektoren kan betales tilbake til samfunnet i form av redusert skadeomfang i løpet av investeringens første år.

Statens årlige inntekter fra de bilrelaterte avgiftene er på ca. 37,5 milliarder kr. I 1999 brukte vi ca. 15,5 milliarder kr til vegformål på våre riksveger, fylkesveger og kommunale veier. Finansdepartementet opplyser at bruttonasjonalprodukt for 1999 blir ca. 1 100 milliarder kr og at veksten i BNP antas å bli 0,9 pst. Transportøkonomisk institutt anslår at trafikkulykkene koster Norge ca. 25 milliarder kr årlig, og det utgjør ca. 2,3 pst. av BNP. Bare i år koster trafikkulykkene oss mer enn to og en halv ganger veksten i Norge. La meg tillate meg å si: Det må være dårlig butikk å ta inn 37,5 milliarder kr i bilrelaterte avgifter, og så tape 25 milliarder kr på trafikkulykker.

TØI har laget en stor studie som viser hvilke tiltak som kan redusere ulykkene. Det går an å redusere tap av menneskeliv, det går an å redusere samfunnets tap i forbindelse med ulykker, hvis vi vil. Det går faktisk an å videreføre de tiltakene vi har i dag og få nedgang i ulykestallene innenfor dagens økonomiske ramme, men det blir umulig med reduksjoner i milliardklassen, slik det er foreslått i Nasjonal transportplan.

Politikk er å prioritere. Jeg vet det, og det er vanskelig, men vi kan ikke fortsette å skyve problemene i transportsektoren foran oss lenger. Vi kan ikke fraskrive oss vårt ansvar, for det er politikerne som bestemmer. Det er vi som til syvende og sist må ta ansvar for å redusere ulykkene. Det er ikke penger vi mangler. Det må ikke bli slik at vi av fare for inflasjon og økte renter ikke vil satse på trafiksikkerhet, tjenlige veier osv. Det er i mine øyne umoralsk. Jeg tar opp igjen spørsmålet mitt til statsråden: Hva vil han foreta seg for å redusere ulykkene, tap av menneskeliv og samfunnets tap i forbindelse med ulykker?

Statsråd Dag Jostein Fjærvoll: La meg først si at ett tapt menneskeliv i trafikk sammenheng er ett tapt menneskeliv for mye.

Det siste tiåret har trafikken i gjennomsnitt hvert år krevd om lag 320 menneskeliv. Av disse omkommer i gjennomsnitt i overkant av 300 årlig i vegtrafikkulykker. Mens ulykker i vegtrafikken kjennetegnes av mange ulykker med få skadde eller drepte i hver ulykke, er situa-

sjonen for tog, fly og skip slik at dersom en ulykke først inntreffer, medfører det ofte et større antall skadde og drepte.

Ulykker og uhell med forskjellige typer transportmidler har ulike sannsynligheter for å skje og ulike konsekvenser når de inntreffer. For kollektive transportmidler, som tog, fly, ferje, buss, er sannsynligheten for en ulykke lav, men konsekvensene kan være omfattende når en ulykke skjer. Gjennomsnittlig antall drepte og skadde for disse transportmidlene har de siste årene vært svært lavt, men som vi har erfart i den senere tid, kan tragiske enkeltulykker gjøre store utslag i disse tallene. For private transportmidler, som bil, fritidsbåter, privat flygning, sykkel, moped, mc, og for fotgjengere er sannsynligheten for å bli utsatt for et uhell betydelig høyere. Langt de fleste av disse ulykkene medfører kun materielle skader, men likevel rapporteres det bl.a. om omkring 8 500-9 000 vegtrafikkulykker med personskade til politiet årlig.

I Nasjonal transportplan 2002-2011, som skal legges fram for Stortinget i inneværende sesjon, vil Regjeringen legge til grunn en visjon om at det ikke skal forekomme ulykker med drepte eller livsvarig skadde i trafikken. Dette betyr at det spesielt for vegsektoren vil kreves en ny tilnærming til sikkerhetsspørsmål, med en sterkere fokusering på de alvorlige ulykkene. I de andre sektorene har man i lengre tid arbeidet ut fra liknende målsettinger når det gjelder den rutegående transporten. Utgangspunktet for en slik visjon er en erkjennelse av at uhell og ulykker alltid vil kunne skje, men at de alvorlige følgene av dem må forebygges.

Offentlige myndigheter har i denne sammenheng et klart ansvar for å bedre sikkerheten gjennom planlegging og utforming av trafikksystemene og som regulator og overvåker av trafikantenes handlinger. Brukerne av transportsystemene har imidlertid også et klart ansvar for sikker og aktsom atferd i trafikken. Denne atferden må være basert på de lover og regler som er fastsatt for de ulike trafikksystemene. De har også ansvar for å gi tilbakemelding til myndighetene dersom systemene ikke tilfredsstillende gjeldende standardkrav.

Disse ulykkene i tilknytning til transportvirksomhet medfører, som påpekt av representanten Blattmann, betydelige kostnader for samfunnet. Dette knytter seg bl.a. til medisinske kostnader, produksjonsbortfall, materielle kostnader, administrative kostnader og velferdstap for skadde og pårørende. Vegdirektoratet har på bakgrunn av beregninger foretatt av Transportøkonomisk institutt vurdert de samfunnsøkonomiske kostnadene ved ulykker i vegtrafikken til årlig å beløpe seg til om lag 25 milliarder kr, som allerede nevnt. Slike vurderinger og beregninger er imidlertid usikre, og det er også sider ved ulykkene som vanskelig kan måles i kroner og øre.

I all investering og drift av transportsystemer ligger innebygd krav til sikkerhet. Vegenes beskaffenhet og krav til sikkerhet er utformet med utgangspunkt i vegloven. Trafikken på vegnettet og krav til kjøretøy og fører reguleres av vegtrafikkloven. Jernbanevirksomhet skal tilfredsstillende jernbanelovgivningens krav og omhandler

bl.a. kjøreveg, trafikkstyring og rullende materiell. Investeringer i luftfartens infrastruktur må tilfredsstillende regler og bestemmelser satt for rullebaner og instrumentering for en sikker drift. Sikkerhetskravene omfatter også transportmateriell og utstyr. På sjøfartssektoren er de norske reglene for sikkerhet til sjøs knyttet til skip og mannskap hjemlet i sjødyktighetsloven, sjømannsloven og en rekke andre lover, samt internasjonale konvensjoner som Norge har ratifisert.

Bruk av infrastruktur og transportmidler kan likevel aldri bli helt uten sikkerhetsrisiko. Det er en kjensgjerning at individuell, privat transport uansett transportmiddel har høyere risiko enn transportmidler brukt i kollektiv- og yrkesrettet transport. Transportmidler med relativt åpen adgang for individuell bruk er mest ulykkesutsatt. Det gjelder i vegtrafikken, på sjøen og i luftfarten. Dette må legge viktige føringer på de tiltak som må settes inn mot trafikkulykkene, både med hensyn til tiltak i infrastrukturen, transportmidlene og overfor trafikantene.

Regjeringen legger til grunn for sitt sikkerhetsarbeid at ressursinnsatsen skal settes inn på de områder hvor det kan forventes størst ulykkesreducerende effekt. Dette gjelder både innen den enkelte sektor og på tvers av transportsektorene. For å kunne bedre grunnlaget for denne type avveininger vil det arbeides med å framskaffe ny og oppdatert kunnskap om de ulike tiltakenes effekt.

Antall skadde og drepte som følge av trafikkulykker er vesentlig høyere i vegtransporten enn for andre transportformer. Det er flere årsaker til dette. Vegtransport-systemet er i all hovedsak et system for individuelle transporter, mens de øvrige transportformene først og fremst er kollektive transportformer med profesjonelle aktører. Videre er antallet trafikanter vesentlig høyere i vegtransportssystemet enn i de øvrige transportformene. Ulykkesårsakene er mange, og tiltak for å redusere antall ulykker må settes inn på en rekke områder.

For å følge opp intensjonen bak nullvisjonen vil departementet i tiden framover prioritere tiltak rettet mot ulykker med drepte og alvorlig skadde. Her vil reduksjon i antall møteulykker, utforkjøringsulykker og ulykker med myke trafikanter stå sentralt. En slik reduksjon vil kreve en kombinasjon av forskjellige tiltak: fysiske tiltak på vegnettet, atferdsregulerende tiltak, opplæring og kontroll.

Erfaringsmaterialet fra de større ulykkene med kollektive transportmidler, uansett om de skyldes mangler ved den tekniske eller operasjonelle sikkerhet, gir ikke noe entydig mønster i årsaksforholdene. Innsatsen må derfor rettes mot de årsaksforhold som avtegner seg i de enkeltstående ulykker, nestenulykker og hendelser for å forhindre ulykker. Hensikten er å gjøre kvalitetssikringssystemet bedre og å fange opp avvik før en ulykke skjer. Ulykkesundersøkelser og oppfølging av disse har stor betydning i denne sammenheng.

Alle ulykkesundersøkelser har som formål å øke kunnskapen om ulykkesårsaker for å benytte denne kunnskap til å unngå nye ulykker i ettertiden. Ulykkesundersøkelser har således et annet utgangspunkt og formål enn en eventuell politietterforskning, som også skal av-

dekke skyld og ansvar. For å få så gode opplysninger som mulig i ulykkesundersøkelsene er det viktig at de to ulike roller holdes atskilt etter faste rettsregler.

Luftfarten er eneste transportsektor med et fast og uavhengig organ for ulykkesundersøkelser. Havarikommisjonen for sivil luftfart er organisert som eget forvaltningsorgan under Samferdselsdepartementet og har ansvaret for å undersøke luftfartsulykker og luftfartshendelser. På grunnlag av undersøkelsene skal Havarikommisjonen komme med tilrådingen til myndighetene.

Som en oppfølging av Stortingets vedtak våren 1997 er det for vegtrafikken etablert tverrfaglige ulykkesanalysegrupper i ulike deler av landet. Disse gruppene vil gjennomføre dybdeanalyser av ulike typer ulykker og derigjennom framskaffe økt kunnskap om og forståelse for trafikkulykkes bakgrunn. Retningslinjene for arbeid i og organisering av disse gruppene er – for å unngå rolleblending – utarbeidet i samarbeid med politi- og påtalemyndigheter.

De øvrige transportgrener har ikke faste ulykkesgrupper. Spørsmål om opprettelse av en ulykkeskomisjon på jernbanelområdet ble drøftet i forbindelse med framleggningen av ny jernbanelov i 1993.

Regjeringen vil foreta en vurdering av framtidig struktur og organisering av de ulike undersøkelseskomisjoner, herunder spørsmål om en felles ulykkeskomisjon for enkelte av transportsektorene.

Når det gjelder mer konkrete planer for tiltak og virkemidler i de ulike transportsektorene, vil Regjeringen presentere dette nærmere i stortingsmeldingen om Nasjonal transportplan. Jeg vil imidlertid allerede nå understreke at Regjeringen i denne planen vil legge betydelig vekt på å styrke sikkerheten i trafikken. Herunder vil jeg fremheve at Samferdselsdepartementet i sammenheng med fremleggelsen av Nasjonal transportplan vil presentere en handlingsplan for trafiksikkerhet på veg, Nasjonal trafiksikkerhetsplan, og dette vil bli en egen del av Nasjonal transportplan.

I et senere innlegg vil jeg gjerne komme tilbake med ytterligere presisering av virkemidler som vil bli tatt i bruk.

Aud Blattmann (A): Jeg takker statsråden for svaret. Han sier at det i den nasjonale transportplanen som skal legges fram, vil bli satset betydelig og lagt betydelig vekt på å forbedre sikkerheten i forbindelse med transport. Da forutsetter jeg at vi ikke kan klare å få det til med de ressurser man har antydnet skal være retningsgivende for neste tiårsperiode – altså at man skal starte opp med en ressursramme som er 6 milliarder kr mindre enn den vi har i dag.

Det ble fra statsrådens side snakket om dette med nullvisjonen. Jeg tror ikke at det er nok bare å ha visjoner og målsettinger. Jeg tror faktisk at det er mer ressurser vi trenger, hvis vi skal få dette til. Og da har jeg lyst til å si at de fylkene som Sørlandet representerer, har i lang tid lidd under manglende stamveginvesteringer. Den dårlige vegstandarden og de mange dødsfall og alvorlige ulykker som vi har hatt langs E18 og E39, har medført at bilister

faktisk er redde for å kjøre ut på veien – for ikke å snakke om de myke trafikantene, som ikke har andre alternativer over lange strekninger. Vi vet jo at selv med ubegrensede finansielle midler vil det ta mange år før tilfredsstillende vegutbygging kan ferdigstilles, og det er noe som landsdelen åpenbart vil lide smertelig under. Vi forventer derfor nå at statsråden sørger for at det i forbindelse med behandlingen av Nasjonal transportplan vedtas tilstrekkelige bevilgninger som – sammen med vår egen landsdels bidrag i form av bompenger – kan legge til rette for en raskest mulig utbygging av de prioriterte strekningene.

Kan statsråden tenke seg å ta ut de mest trafikkerte strekningene i de fylkene som er hardest rammet av trafikkuhell og dødsfall i trafikken, og gi disse fylkene en spesiell oppmerksomhet?

Statsråd Dag Jostein Fjærvoll: Som jeg har nevnt en gang før i denne sal, vil mitt utgangspunkt for Nasjonal transportplan, som vil bli lagt fram for Stortinget i løpet av noen uker, være at trafiksikkerhet skal ligge i bunnen – det er utgangspunktet for prioriteringene. Innenfor de rammene som til enhver tid er til rådighet, skal trafiksikkerhet i luft, på sjø, på veg og på jernbane prioriteres.

Så spør interpellanten: Er det nok med en visjon? Nei, det er det ikke. Men en visjon må man ha for å handle, og visjonen er altså at vi skal ned med ulykkene i trafikken, vi skal ned med dødsulykkene – vi skal ha en visjon om at det skal være null drepte og livsvarig skadde. Vi har brukt året 2030 som utgangspunkt for visjonen; vi har et mål å arbeide mot.

For meg er det et etisk spørsmål at vi stadig lettere ser ut til å akseptere antall drepte i biltrafikken. Hvordan er det mulig at vi bare kan registrere én drept, pluss én drept, pluss én drept uten å handle? Det er utfordringen vår. Når de store ulykkene skjer, samler vi oss som nasjon, da handler vi, da agerer vi, da setter vi ned granskingskomisjoner – og det er viktig og riktig. Men jeg er opptatt av de enkelte ulykkene, der det sitter noen igjen som ikke får noen oppbakking, som ikke får noen støtte, og som heller ikke får noen oppfølging. Når man summerer dette over et år, blir det flere hundre. Er det etisk forsvarlig å ikke fokusere sterkere på det? Jeg er derfor innstilt på å bruke ressursene, også når det gjelder investeringer, på en slik måte at vi kan få ned dødsulykkene og ulykkene som er av alvorlig art.

Jeg nevnte for et øyeblikk siden dette med kommisjonen på jernbanesiden som ble vurdert i 1993. Det er nok riktig å med å føye til at det i den forbindelse ble konkludert med at det på bakgrunn av få ulykker sett i forhold til de administrative og kostnadmessige sider ved saken ikke var tilrådelig å opprette en slik kommisjon. Spørsmålet om hvordan sjøulykker skal undersøkes, har nylig vært gjenstand for en vurdering gjennom Sjølovkomiteens arbeid for Justisdepartementet. Komiteen går i NOU 1999: 30 inn for å etablere en havarikommisjon for sjøulykker.

Jeg nevner dette spesielt i oppfølgingssvaret fordi vi på de ulike transportområdene er nødt til å ta et tak, vi er

nødt til gjøre noe. Vi skal granske, ikke for granskingens egen del, men for at vi skal lære av dette i senere sammenhenger, høste erfaringer og hindre at nye ulykker skjer – og på den måten sette inn ressursene på det mest riktige stedet.

Gunnar Halvorsen (A): Det er en viktig interpellasjon som representanten Blattmann reiser her i dag.

Jeg vil bruke mitt innlegg til å snakke om ulykker på veinettet, og spesielt på Sørlandet. Ulykker skyldes minst tre faktorer: sjåføren, bilen og veien. Det er kanskje sjåførens holdning, reaksjonsmønster og oppfatning som kunne ha gitt best resultat gjennom informasjon, men samtidig er menneskets atferd vanskelig å forandre. Derfor er det viktig at politi og biltilsyn holder høy standard på kontroll av biler og sjåførere. Det som blir mer og mer klart, er at standarden på våre stamveier ikke holder mål med dagens trafikk. Norges viktigste transportkorridor Oslo–Stavanger – og av den veien ligger 40 pst. i Agder – har så dårlig standard og ulykkene er så alvorlige at sindige sørlendinger nå protesterer på veistandard og dødsulykker som rammer så hardt. I 1999 ble 39 mennesker drept, og antall meget alvorlig skadde er over dobbelt så høyt som på andre stamveier. Det er kanskje ingen tilfeldighet at veistandarden i Aust-Agder er halvparten så tilfredsstillende som den på øvrige stamveier, og man har altså dobbelt så høyt antall ulykker.

I går skjedde det en ny tragisk dødsulykke på E18 i Aust-Agder. To mennesker ble dessverre drept og tre hardt skadd. Dette kan ikke fortsette. Både statsministeren og samferdselsministeren har befart E18 og E39, og har erkjent behovet for utbygging på Sørlandet. Lokale politikere har nå gått sammen om prosjektet Bedre stamvei på Sørlandet. En underskriftskampanje viser stor oppslutning, ikke bare fra bilister, men fra sørlendinger som vil bekjempe dødsulykkene. Aust-Agder har også gått til det skritt å søke om bompengefinansiering selv om dette blir en ekstra skatt for innbyggerne.

Det er et faktum at det er 30 ganger større fare for å bli drept på E18 i Aust-Agder enn på E18 i Oslo og Akershus. Jeg er derfor av den oppfatning at vi bevilger for lite penger til veibygging i Norge i dag.

Til slutt et spørsmål til samferdselsministeren: Er Sørlandets veistandard og ulykker av en slik karakter at man der, etter samferdselsministerens vurdering, bør gi et ekstra løft i Norsk transportplan, utover det andre landsdeler får?

Torbjørn Andersen (Frp): Denne viktige interpellasjonen om ulykker, også trafikkulykker, kunne neppe fått en mer tragisk opptakt. I går skjedde det altså igjen, en frontkollisjon på E18 ved Risør i Aust-Agder, ytterligere to mennesker omkom og tre ble skadet. Det står her i avisen, og det viser hvor dramatisk det som nå skjer på veiene i Agder, virkelig er.

Og nettopp E18 i Agder er blitt en av landets verste dødsveier, men ingenting som virkelig monner, er hittil blitt gjort. Jeg har selv i mange år bodd tett ved det som jeg vil kalle «dødsveien», E18 i Agder. Og det er lenge

siden jeg for min del sluttet å telle dødsulykkene på de få kilometerne av E18 som går forbi mitt eget bosted. Bare i min barndoms lille hjembygd, Rygene, som bare har noen få hundre innbyggere og som ligger tett ved E18 mellom Arendal og Grimstad, har ni, eller er det ti, ungdommer omkommet i trafikkulykker bare de siste 10-15 årene.

18. september 1998 var kirken i min lille hjembygd fylt til randen av sørgende mennesker. Det var begravelse, og en 16 år gammel jente i min egen familie ble lagt i jorden. Og absolutt hele bygda var samlet for å ta et siste farvel med en kjekk ungdom som ble revet bort før hun ble voksen. Jenta omkom i en brutal og meningsløs trafikkulykke på E18 ved Grimstad, og var blitt nok et nummer i en grotesk og ufattelig lang dødsstatistikk i dette fylket.

Og mindre enn ni måneder senere, den 9. juli 1999, står jeg igjen på den samme kirkegården i min gamle, lille hjembygd. En 18 år gammel jente denne gangen, datter av en gammel kamerat, ble stedt til den siste hvile på den samme kirkegården i den vesle bygda Rygene ved Arendal. Hun er nr. 10 i rekken av ungdommer som er drept i trafikkulykker bare fra denne lille bygda Rygene i løpet av de siste 10-15 årene.

I 1998 ble 22 mennesker drept på veiene i Aust-Agder, i 1999 20 mennesker, og hittil i år to mennesker. Hvordan i all verden kan vi i dette landet akseptere at slikt skjer uten av vi gjør noe som virkelig monner? Jeg vet at Agderrådets leder, Jan Helland-Olsen fra Arbeiderpartiet, uttalte følgende i desember i fjor:

«Nå må sentrale myndigheter skjønne at de dårlige veiene i Agder bidrar til dødsulykker på E18 ...»

Jeg deler dette syn, og jeg er overbevist om at en bedre veistandard er blant de mest virkningsfulle tiltakene for å redusere ulykkene betraktelig på denne veien og andre veier i vårt land. Og det er etter mitt syn ren og skjær skam at ikke trafikkdøden ofres mer oppmerksomhet av ansvarlige myndigheter, i et land som har ressurser mer enn nok til virkelig å gjøre noe med dette samfunnsøndet nr. 1 i vårt land.

Anne Brit Stråtveit (KrF): De store ulykkene i den senere tid, både på sjøen og i forbindelse med jernbanen, gjør noe med oss alle. Det er et viktig område som interpellanten tar opp i dag, og jeg synes hun hadde et engasjert og godt innlegg her i begynnelsen.

Det er tragisk at bortimot 300 mennesker ble drept i trafikken på veiene i fjor, og det er tragisk for de familiene som står rundt. I tillegg har vi alle dem som sitter igjen som uføre, og de som er rundt disse igjen. Det er så mange som blir berørt av de ulykkene som skjer på veiene. Derfor synes jeg at den visjonen om null drepte, som statsråden var inne på, er den vi må ha, og vi må holde den høyt. Jeg er glad for at Regjeringen vil arbeide aktivt for trafiksikkerhetstiltak: rassikring, nedsatte fartsgrenser, mer politi, promillegrense – det koster forholdsvis lite og har effekt.

Statsråden har i dag også sagt at han vil legge fram en egen trafiksikkerhetsplan i Nasjonal transportplan, og

det er jeg veldig glad for. Han har sagt at ressursene skal settes inn der de får mest effekt, og det høres fornuftig ut. Regjeringen og Kristelig Folkeparti må holde en høy profil. De gjør det, de skal gjøre det, og de må gjøre det i disse spørsmålene framover.

Statsråden sa også at han vil komme med ulike tiltak, han vil prioritere tiltak mot ulykker og sette inn ressurser for å unngå drepte og alvorlig skadde.

Det er også svært viktig å minne om brukernes eget ansvar. Jeg mener at vi, som trafikanter, må være med og bygge opp gode holdninger i trafikken, vi må vise i praksis at vi tar disse tingene på alvor og lærer våre barn – de som kommer etter oss – en god trafikkkultur. Det handler om opplæring, det handler om holdninger og om hvordan vi tenker.

Jeg har til slutt lyst til å si noe om situasjonen i Agder. Antall ulykker på stamveiene i Agder-fylkene er dobbelt så høyt som ellers i landet. Og når det gjelder standarden på stamveien gjennom Agder, ligger den betydelig under landsgjennomsnittet. Vi trenger midler i Agder til bedre vei. Ulykkestillene på veiene i Agder må ned. Den Lister-pakken og E39 som nå ligger inne i forslaget til Nasjonal transportplan, må fastholdes. Vi trenger mer midler til utbedring av veiene for å unngå ulykker på E39 i Aust-Agder.

Kjellaug Nakkim (H): Siden samferdselskomiteens medlemmer er ute på reise, er det andre som må overta i interpellasjonsdebatten.

Man kan aldri gardere seg 100 pst. mot at ulykker kan skje – på vei som på jernbane, på sjøen som i luften. Men det er mulig å minimalisere mulighetene for at ulykkene skjer langt mer enn vi har gjort fram til i dag. Behovet for å sette søkelyset på trafikksikkerheten er stort, og vil fortsatt være det. Vi vil ikke akseptere alle de bilulykkene som skjer på vei, og at man har liten oppmerksomhet rettet mot det. Men man må også se på trafikkbildet på veiene. Det er mange steder meget uryddig og til dels forvirrende for bilistene. På en vanlig riksvei, sågar på veiene med europaveistatus, ferdes digre vogntog, skolebusser, turistbusser, gående med barnevogner, folk som lufter hunder, bilister som ikke er vant til å ha campingvogner på slep, syklistene, motorsyklistene med gassen i bunn – så det er ikke rart at det skjer ulykker.

Høyre har flere ganger påpekt det økende misforholdet som er mellom utført trafikkarbeid og statlige bevilgninger. Og det er en sammenheng mellom ulykker og veistandard og det å separere veitrafikk. Det er den nye E6-en, som går fra Østfolds grense gjennom Akershus, et godt bevis på. Siden den veien ble åpnet, har det ikke skjedd en eneste alvorlig ulykke der. Trafikken er separert, og det er atskilte veibaner, og det er nok et bevis på at med god veistandard vil man kunne unngå trafikkuulykker.

Overvåking fra politipatruljene gikk Høyre i bresjen for og bevilget ekstra midler til i revidert nasjonalbudsjett i fjor. Det samme vil vi gjøre i år. Det er viktig at politiet er ute på veiene i de mest trafikerte tidene, slik at man kan se at trafikken overvåkes. Nå har man de samme tragiske ulykkene på E18 på Sørlandet som man i

Vestfold og på E6 i Østfold har hatt i lengre tid. Det bevilges ikke nok penger. Hvorfor tror man at østfoldingene nå går inn for bompengefinansiering? – Jo, simpelthen fordi de ikke orker flere tragiske trafikkuulykker. Det må være en fallitterklæring fra Regjeringen når man ikke kan opprettholde bevilgningsnivået for perioden, slik man gikk inn for.

Man må også se nærmere på hvordan man bruker de pengene man har. Nå har vi brukt 55 mill. kr på et båtre-gister til ingen verdens nytte. Hva kunne vi ikke ha utrettet med de 55 mill. kr i stedet? Vi kunne f.eks. ha merket farledene langs kysten.

Ola D. Gløtvold (Sp): Det er et viktig og alvorlig saksområde som vi nå behandler. Jeg har selv tatt opp et forhold ved dette i brev til statsråden, det gjelder framtid og sikkerhet for Rørosbanen.

Interpellanten, Aud Blattmann, snakker om at ressursrammene må være større, og det er jeg for så vidt enig i. Men vi må ikke bli så etterpåkloke at vi ikke kan innrømme at her har flere av oss kanskje gjort feil, og at det er en del ting vi har liten grunn til å være stolte av. Blant annet hadde vi oppe et forslag for noen år tilbake om en større bevilgning for å øke sikkerheten på Rørosbanen. Det fikk ikke flertall da, og er heller ikke fulgt opp senere, slik at det er ingen som kan smykke seg noe særlig med den saken.

Vi tar altfor lite hensyn til sikkerhet, også sikkerhet i forbindelse med utbygging av et mer framtidsrettet og tidsmessig kommunikasjonssystem. Vi har som brukere av veg- og transportsystemet vårt alle et ønske om et sikkert system, et raskest mulig system og et billigst mulig system. Og det er spørsmål om ikke professor Jan Hovden, som er professor i sikkerhetsledelse ved NTNU, har noe rett når han sier følgende i et notat jeg har fått, som visstnok bygger på et intervju i Verdens Gang:

«Det norske samfunn har gått inn i en tut og kjøperperiode. Tidspress og profittjag truer tryggheten.»

Og det er et spørsmål om krengetogene, om hurtigbåtene og store og raske biler kanskje ikke er sikre og trygge nok i den sammenhengen. Jeg tror f.eks. at satsingen innenfor sjøfarten, som har vært nevnt her, må følges opp med tryggere farleder. Jeg tror også at man må trygge hurtigtogene ved å sikre kjøreveien og sikre planoverganger, og, som en tidligere samferdselsminister har sagt, det er også et spørsmål om puk og sviller. Det er altså et spørsmål om skinnegangen er god nok i forhold til det som bare går raskere og raskere på denne skinnegangen.

Det må også være et overordnet mål at en del av sikkerhetsopplegget innenfor samferdsel nå går på at mer av trafikken, ikke minst tungtrafikken, skal over fra veg til jernbane, og da mener jeg en sikker jernbane. Jeg tror at vi har mange utfordringer her, og jeg håper at vi kan komme fram til mer omforente vedtak og slutninger når det gjelder Nasjonal transportplan, om at dette er noe vi må prioritere mye sterkere for framtiden og satse på, hvis vi skal kunne ta hele dette langstrakte landet vårt i bruk på en riktig og trygg måte når det gjelder samferdsel.

Kristin Halvorsen (SV): Når samferdselsminister Fjærvoll varsler en nullvisjon for dødsulykker på vei, er det et dramatisk forslag, som må følges opp med meget kontroversielle virkemidler. La oss bare innse det når vi slutter oss til den visjonen.

Jeg har ikke noen tro på, som flere talere før meg har tatt fram, at den store løsningen bare er å bygge flere og bedre veier, selv om jeg ser at på enkelte veistrekninger er separering av trafikk et viktig virkemiddel. Men vi kommer ikke utenom at dette dreier seg om hva slags restriksjoner vi selv vil godta for vår egen bilkjøring. Da man gjennomførte 70 km fartsgrense på E18 gjennom Vestfold, sammen med systematiske kontroller over strekningen, så fikk man antall ulykker ned i null. Det betyr at hver og en av oss må være innstilt på å kjøre med lavere hastighet enn det vi gjør i dag, dersom en faktisk skal ha en nullvisjon framover. Det er jo faktisk sånn at hvis hver og en av oss bare holder fartsgrensene, så går antall dødsulykker ned til det halve. Såpass ubehagelig er dette. Det er egentlig rart at det ikke har vært mye større politisk press i en sak der altså antall trafikkulykker tar livet av ti skoleklasser hvert eneste år, og mange flere blir skadd og opplever katastrofale hendelser som preger dem for livet. Jeg syns at det er dristig og modig av Fjærvoll å sette en nullvisjon for dødsulykker på veiene, og jeg håper at vi, i flertall, klarer og tør å følge opp.

Så til noen enkeltproblemstillinger. Det er veldig viktig å ha et overordnet perspektiv når det gjelder sikkerhet i transport. Det er f.eks. ikke klokt å la jernbanen fortsette innenfor rammer med såpass små budsjetter som nå, og skrape de midlene som er for å gjøre noen enkelte sikkerhetstiltak. Den store utfordringen for å få større sikkerhet når det gjelder transport, er å få flere av oss til å ta tog og la bilen stå. Der spares flest menneskeliv. Men da må man altså ha en visjon for jernbanen som gjør at vi kommer oss kjapt, greit og hurtig fram og innen de tidsfristene vi selv ønsker. Så her er det veldig vesentlig at Nasjonal transportplan har et helhetlig syn på hva som er sikkerhetstankegangen når det gjelder transportsektoren, og at man ikke lager båser hvor det dreier seg om enkelte sikkerhetstiltak på de enkelte typer transportmidler, men hvor man ser hele transportsektoren i sammenheng.

Jeg gratulerer Fjærvoll med en dristig visjon, og regner med at det kan bli mye spetakkel rundt de virkemidlene som må følge av en sånn visjon.

Anne Helen Rui (A): Jeg vil gjerne takke Aud Blattmann for at hun har tatt opp den interpellasjonen som vi nå diskuterer, for det er et kjempestort problem. Mens vi snakker, så dør mennesker rundt om i vårt langstrakte land. I Vestfold har det nå blitt arbeidet i en årrekke med ny E18. Men mens arbeidene har pågått, ble 138 mennesker skadet i trafikken i Vestfold bare i 1999, 23 av dem ble drept. I min hjemkommune, Larvik, skjedde det 80 ulykker i fjor, fire dødsulykker. Og på en vei som brukes som avlastningsvei for E18 – en veistrekning som bare er to mil – mistet vi to unge jenter, begge under 30 år, og et barn under ett år, og hans mor kommer antakelig aldri til å våkne opp slik hun var før ulykken. Disse tre ulykkene

skjedde på glatt føre. Alle som bor der, vet at her er det glatt når det er mulig å være glatt, men det visste ikke de som ikke var kjent og kom på tvers i svingene.

I januar i år ble ytterligere to drept. Disse tragiske hendelsene omtales i avisene en dag, kanskje dagen etter, og siden er det bare statistikk. Men for dem det gjelder, er disse menneskene like umistelige som alle andre. Det er like vondt, like ufattelig og føles utrolig urettferdig – akkurat på samme måte som ved alle andre ulykker der menneskeliv går tapt. Problemet må tas på alvor. Menneskenes liv og helse må nå få første prioritet.

Fartsgrensen ble satt ned til 70 km på E18 i Vestfold. Det var ikke én ulykke, og folk trodde at nå hadde man lært. Det hadde man ikke, for det eneste som gjorde at det ikke skjedde en ulykke, var massiv kontroll fra politiet. Det var slik at man nesten kjørte fra politibil til politibil, eller man hadde politiet på veien foran seg eller bak seg. Da greide vi å holde antallet ulykker nede.

Jeg er veldig glad for at det bygges veier, men kan vi ikke prøve å få mer politi ut på veien mens de bygges. I tillegg er jeg fryktelig skuffet over at det prøveprosjektet med politihelikopter som vi satte i gang, og som vi bare holdt på med i halvannet år, ble stoppet av Regjeringen. Det var faktisk én av de tingene vi kunne ha brukt til å henge over råkjørerne på E18, så vi kanskje hadde holdt dem igjen, slik at det ikke gikk for sakte for dem så de kjører ut av køen og treffer en annen midt foran.

Vidar Kleppe (Frp): Ja, Fjærvolls visjon er ganske dristig med tanke på det målet han har satt seg, at vi innen 2030 skal være nede i null når det gjelder dødsulykker på veiene. Men jeg er enig i at en Kristelig Folkeparti-politiker må ha en visjon og må se framover. Men det nytter ikke bare å se framover hvis en ikke har de virkemidlene som er nødvendig, nemlig at en har økonomiske rammer som gjør at en kan utbedre de veitraseene som er spesielt utsatt, enten det gjelder rasfare, eller om det er dårlige veier med hensyn til den standarden de ikke har, men som de skulle hatt.

For øvrig tror jeg denne interpellasjonen er med på å vise at Stortinget har et engasjement i disse sakene. Men jeg tror vi gjør en feil hvis vi bare konsentrerer oss om det fylket vi er fra. Jeg tror vi må se dette i nasjonal sammenheng, og det gjør vi jo i Nasjonal transportplan. Det som er viktig, er å se på ulykkesstatistikken, se på antall kjøretøy som ferdes på veiene, og se på hvilke investeringer en kan gjøre for å bedre tryggheten på veiene. Så jeg slutter meg til at vi skal få en helhetlig vurdering av dette, og jeg er overbevist om at statsråden kommer til å legge fram et godt grunnlag for diskusjon i Stortinget, og så får det være opp til Stortinget å fastsette de endelige rammene. Men jeg nekter å tro at regjeringen Bondevik må gå på en slik sak eller stille kabinettsspørsmål med hensyn til å få økt rammene til veiene. Jeg tror ikke det er en god sak, og jeg tror heller ikke Stortinget er innstilt på det.

Så litt til det som går på bane. Det er klart vi har store utfordringer når det gjelder NSB, og Jernbaneverket spesielt, og ikke bare med tanke på de ulykkene som har

skjedde i den senere tiden. Jeg er bekymret for den holdningen man ser i ledelsen i Jernbaneverket, som stadig bortforklarer at de ikke har gjort de nødvendige prioriteringene, og nærmest legger skylden på dem som daglig ferdes på togene, enten det er konduktører eller andre som har ansvaret for toglinjene. Her mener jeg at statsråden, når han skal vurdere virkemidlene, absolutt bør vurdere om det ikke er på tide at det foretas noen grep ved Jernbaneverket, og da tenker jeg på ganske høyt nivå. For etter de tragiske ulykkene som har vært, har det vist seg at vi ikke har tillit til Jernbaneverket med hensyn til den måten de har taklet og håndtert dette på. Det er rett og slett uprofesjonelt. Når det skjer slike ulykker, må det takles profesjonelt.

Så gjelder det sikkerheten til sjøs. Vi har hatt interpellasjoner før om sikkerheten til sjøs. Vi har nylig hatt en sak som går på lostjenesten. Jeg tror det også er viktig når det gjelder sikkerheten til sjøs, at vi får en koordinering mellom de enkelte departementene som på mange forskjellige områder har et hovedansvar. Og det tror jeg må følges opp, enten det er på sjøen eller det er i lufta. Jeg tror Regjeringen har mye å hente ved å koordinere arbeidet langt bedre, noe som ikke koster så mye penger. Jeg tror at ulykkene i det siste og den gjennomgangen statsråden til nå har hatt, har vist at det er behov for en bedre koordinering, og for å få et departement som har det fulle og hele ansvaret på disse områdene. Så jeg gleder meg til oppfølgingen. Jeg vil bare minne statsråden om at når ulykkene på vei koster 25 milliarder kr (presidenten klubber), er det en god investering å bruke mer på å utbedre veiene, enten det er i Aust- og Vest-Agder, Rogaland eller Vestlandet, som i alle år har betalt bompenger.

Presidenten: Taletiden er omme. Presidenten ber om at man respekterer taletiden.

Åse Gunhild Woie Duesund (KrF): Kristelig Folkeparti har som mål at det ikke skal skje ulykker verken på land eller sjø. Derfor har Regjeringen prioritert trafikk-sikkerhet. Flere tiltak er fremmet for å forebygge ulykker.

Det siste forslaget er å sette ned promillegrensen fra 0,5 til 0,2. Stadig flere respekterer at alkohol og bilkjøring ikke hører sammen, så jeg håper det blir flertall for forslaget. Forbud mot å bruke mobiltelefon som ikke er fastmontert, er også et godt tiltak. Regjeringen har prioritert økt vedlikehold av veiene våre. God snøbrøyting på denne tiden av året gir bedre sikkerhet.

Sist sommer ble det gjort forsøk med lavere fartsgrense. Erfaringene viser at ulykkestallene gikk mest ned der kontrollen økte.

Trafikksikkerhetsarbeid handler mye om holdninger. I Aust-Agder ble det i fjor gjennomført en aksjon som het «Krafttak mot trafikkdøden» i de høyeste klassetrinnene. I tillegg økte kontrollen av bilbeltebruk, fart og promille. Fylket har sammenhengende veilys gjennom hele fylket. Etter at disse er kommet, er nattulykkene redusert, likedan viltulykkene.

Tross dette topper Aust-Agder statistikken over antall drepte og alvorlig skadde i trafikken. Ulykkesbelastningen

er nesten dobbelt så høy som landsgjennomsnittet. Den samme veistrekningen har størst trafikkøkning i Norge. Dessverre er veistandarden dårligst i landet. Andel med tilfredsstillende veistandard ligger bare på det halve av landsgjennomsnittet. Eget bomselskap er dannet, og nå venter sørlendingene utålmodig på et klarsignal. I bompengeprojektet ligger det forslag om strakstiltak som vil bedre trafikk-sikkerheten.

Utålmodigheten er også slutt når det gjelder forventninger til Nasjonal transportplan. Ingen landsdel får så lite penger i forhold til innbyggertallet. En sum på 36 mill. kr pr. år til Aust-Agder står ikke i stil med de 250 mill. kr en har beregnet som merkostnader til transport og trafikkulykker pr. år.

Sist helg var det en stor underskriftskampanje for økte statlige midler til stamveien i Agder-fylkene. Neste tirsdag blir disse levert i Oslo. En stor delegasjon fra næringsliv, shipping, høyskole og politikere vil understreke at nå er det Sørlandet som må bli prioritert.

En rask utbygging vil redusere ulykkesnivået, redusere transportkostnadene og løse miljøproblemene. Det vil gi store gevinster for velferden både for oss som bor der fast, og for dem som besøker eller reiser gjennom vår flotte landsdel.

Ranveig Frøiland (A): Eg vågar å blanda meg litt inn i denne sørlandsdebatten. Det er ein viktig interpellasjon, som gjeld ulykker både på veg og sjø, og den er viktig for heile landet.

Og eg må seia at det å ha ein nullvisjon er dristig, det er eg einig i. Det vil krevja veldig mykje av oss alle når det kjem til Stortinget, for å kunne setja i verk det som må gjerast dersom vi skal kunna oppfylle den visjonen som statsråden har varsla at han skal koma med i Nasjonal transportplan.

Det er slik at ingen av oss aksepterer noka dødsulykke, det er heilt klart. Men vi må gjera noko. Og om vi er einige om kanskje ein visjon, er einige om at vi ikkje aksepterer dødsulykker, så er det altså 320 menneske kvart år som tapar livet. Vi veit òg veldig mykje om at det er ein samanheng mellom vegstandard t.d. og talet på ulykker. Derfor dreiar det seg òg om pengar i tillegg til andre ting vi må gjera, og då snakkar vi faktisk om å auka løyvingane til heile samferdselssektoren vår.

Eg har òg lyst til å ta med litt om skipsleia vår. Vi veit jo faktisk at for nokre år sidan vart det i budsjettet reist åtvaringar mot kva som kunne skje om vi ikkje gjorde noko med merking av fyrleia. Så kutta vi på løyvingane, og så skjedde den dramatiske ulykka med «Sleipner». Pengar er komne inn igjen i budsjettet, og det er vonleg førebyggjande mot framtidige ulykker. Men eg trur det er viktig at vi har tryggleiken i fokus. Og eg trur òg at vi må sjå på det med tida, som nokon var inne på, at alt skal gå så fort, alt skal vera så kjapt, og båtane våre skal lagast så smekre at det skal nesten ikkje visast igjen at dei går på sjøen. Vi må òg sjå på at det er tryggleik knytt til alle desse nyvinningane. Det må vi ta på alvor.

Det er klart at det er viktig med ein handlingsplan. Eg trur òg at det er viktig at vi no får ei oversikt over heile

tryggleiken i samferdselssektoren vår. Vi har ulykkeskommisjonar i ettertid, men vi må få ei oversikt over kva som må gjerast på dei ulike sektorane, og så må vi gjennomføra det.

Eg må seia at å ha ein visjon på null er greitt. Men i det tidsperspektivet, altså i tida fram til år 2020, er det mange liv som kjem til å gå tapt, noko som vi ikkje kan akseptera. Derfor må vi leggja vekt på tryggleiken for folk, slik at dei kan føla at kvardagen deira kan verta sikkert ivareteken når det gjeld samferdsel. Då er det viktig å prioritera, og eg vil i alle fall åttvara mot at det skal smørjast litt lett utover fordi ein skal ta omsyn til alt. No må ein sjå kvar vi har dei store ulykkene, og prioritera der først.

Aud Blattmann (Ap): Det har vært en for så vidt interessant debatt, og selv om den har vært sørlandspreget, mener jeg allikevel at flere har tatt opp mer nasjonale hensyn og problemstillinger.

Kristin Halvorsen berømmet statsråden for nullvisjonen, og mente det var dristig. Jeg kan i hvert fall anbefale Kristin Halvorsen å lese TØIs rapport om nullvisjonen og kostnadene. Det ville bli himmerike hvis vi fikk til nullvisjonen, men den er faktisk så kostbar at jeg tror nok det vil bli rabalder. Men jeg har ingen ting imot visjonen, men TØIs rapport viser klart at det er den mest kostbare å gå inn for.

Woie Duesund hevder at vi har prioritert sikkerhet. Det kan godt være vi har gjort det, man la oss i hvert fall være enige om én ting: Det har ikke vært nok satsing, for ellers hadde vi faktisk hatt færre ulykker.

Statsråden stilte spørsmål om vi så på ulykker på vegene med andre øyne enn vi ser på samfunnsulykker i andre sektorer. Det tror jeg faktisk vi gjør. De kommer en og en, og så er de glemt. Men allikevel er det 300 personer som mister livet sitt på vegene i Norge, og det er altså altfor mange.

Statsråden sa i et svar til Myrvoll for en tid tilbake at han måtte forholde seg til 300 dødsfall årlig på vegnettet. La meg understreke at jeg ønsker ikke å forholde meg til en sånt tall, for det er vi politikere og de politiske myndighetene som har ansvaret for å gjøre noe med det, og da skal en ikke forholde seg til det, da skal en gjøre noe med det. Og jeg vil gjenta det jeg sa innledningsvis: Politikk er å prioritere. Jeg vet at det er vanskelig, men vi kan ikke skyve disse problemene foran oss lenger. Vi sitter med ansvaret for å gjøre noe med det, vi sitter med ansvaret for å gi tilstrekkelige rammer for at tiltak kan gjennomføres som reduserer tap av menneskeliv. Og jeg vil gjenta spørsmålet jeg stilte: Kan statsråden tenke seg å ta ut de mest trafikksikre strekningene i de fylkene som er hardest rammet av trafikkuhell og dødsfall i trafikken, og gi disse en spesiell oppmerksomhet?

Statsråd Dag Jostein Fjærvoll: Dette har vært en viktig interpellasjon, og det har i debatten kommet mange, nyttige og viktige innspill. Jeg tar det med tilbake igjen, og vil følge det opp. Det betyr med andre ord at jeg også kan svare på det siste spørsmålet, at jeg vil se kon-

kret på de mest ulykkesbelastede områder for å bruke innsatsen vår der.

Så har det vært spurt: Er Sørlandets situasjon slik at de trenger et ekstra løft? Det er noe av det som vurderes i forhold til Nasjonal transportplan. Så får vi da se når Stortinget behandler den, om vi er enige om vegen videre.

La meg også nevne at innenfor tilsynsområdet har det de senere år vært opprettet nye tilsyn for å følge med på sikkerhetsområdet. Jeg mener de har gjort en god innsats, en god jobb, og det er viktig å påpeke også det.

Det har vært snakket veldig mye om sikkerhet på landvegen, og jeg vil berøre det før jeg avslutter mitt innlegg. Men la meg understreke at her er det sikkerhet både i luft, på sjø, på bane og på veg som det er viktig å se i sammenheng og satse på. Som jeg nevnte i mitt innledende svar, vil Regjeringen samtidig med Nasjonal transportplan legge fram Nasjonal trafikksikkerhetsplan. Det er første gang det legges fram noe slikt her i landet. Førstkommande torsdag har jeg invitert alle etatene under Samferdselsdepartementet og andre departementer med underliggende organer som arbeider med sikkerhetsspørsmål i vid forstand. Da vil vi drøfte om det sikkerhetsarbeidet som drives i de ulike etatene, kan gi de andre etatene nye innfallsvinkler, ideer, eller andre forhold, som kan styrke sikkerhetsarbeidet i disse etatene. Vi vil også vurdere sikkerhetsarbeidet på tvers av sektorene.

Men siden det har vært drøftet og sagt mye om veg, har jeg behov for å lekke litt av det som er nødvendig å gjøre for å komme videre mot en nullvisjon. Det er nemlig slik at det er ingen trafikksikkerhetstiltak som alene kan gi en vesentlig reduksjon i antall skadde og drepte. Hva må vi da gjøre? Jo, vi må styrke samordning av trafikksikkerhetsarbeidet. Vi må sikre at vegene gjøres bedre ved bl.a. vegutbygging, fjerning av skadegivende hindringer langs vegbanen, kurveutbedringer, profilerte midtlinjer, høy standard på vinterdrift og høy standard på vedlikehold. Men det kreves noe av oss alle: det vi kaller atferdsregulerende tiltak. Det kan bety senket fartsgrense. Det kan bety og skal bety forbud mot førers bruk av håndholdt mobiltelefon under kjøring – det innføres 5. mars. Promillegrensen senkes til 0,2 pst., ikke av alkoholpolitiske grunner, men av trafikksikkerhetsgrunner, forslaget ligger i Stortinget. Prikkbelastning av førerkort blir innført. Vi må innføre kontroll og sanksjoner, økt teknisk utekontroll av tunge kjøretøyer, økt kontroll av verneutstyr, automatisk trafikkontroll, ulykkesanalysegrupper, trafikksikkerhetsforskning, ulykkesanalyse av hele vegnettet.

Summen av disse aktivitetene og av disse handlingene skal gi oss økt trafikksikkerhet og gi visjonen en mening. Jeg håper inderlig at Stortinget når de får Nasjonal transportplan, kan gi den sin tilslutning.

Presidenten: Dermed er interpellasjonsdebatten omme.

S a k n r . 2

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen og Ågot Valle om opp-

rettelse av tilbud om medieassistans for ofre og pårørende i alvorlige kriminalsaker (Innst. S. nr. 103 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:63 (1998-1999))

Presidenten: Etter ønske fra justiskomiteen vil presidenten foreslå at debatten blir begrenset til 1 time og 15 minutter, og at taletiden blir fordelt slik på gruppene:

Arbeiderpartiet 25 minutter, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti og Høyre 10 minutter hver, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og representanten Bastesen 5 minutter hver.

Videre vil presidenten foreslå at det ikke blir gitt andledning til replikkordskifte etter de enkelte innlegg, og at de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

– Det anses vedtatt.

Åse Wisløff Nilssen (KrF) (ordfører for saken): En enstemmig komitee står bak både merknadene og innstillingen som sier at «opprettelse av tilbud om medieassistans for ofre og pårørende i alvorlige kriminalsaker – bifalles ikke».

Komiteen deler den bekymring representantene Halvorsen og Valle uttrykker over den sterke pågang og det utilbørlige press fra media som ofre og pårørende ofte utsettes for i alvorlige kriminalsaker. Selve overgrepet eller forbrytelsen og pågripelsen kan i seg selv skape krise hos familie, venner og i det sosiale nettverket. I slike opprivende og sjokkerende situasjoner må media vise stor varsomhet.

Egentlig handler det hele om respekt for menneskeverdet. Det er når denne respekten ikke er til stede lenger, at det kan bli begått overgrep og kriminelle handlinger. Alle mellommenneskelige forhold handler om respekt for menneskeverdet. Så når journalister ivrer etter å få tak i opplysninger og synspunkter, rører de ved andres smerte på en måte som kan oppleves som mangel på respekt. Jeg må nok si at mange av oss føler at vi med oppslag i aviser eller innslag i TV og radio blir tilskuere og tilhørere til noe vi ikke har noe med, at vi trår innenfor privatlivets grenser. Da er det på sin plass å stille spørsmål ved om alle de detaljerte opplysningene, bildene og beskrivelsene er nødvendige. Sorg og smerte må ikke bli underholdning, for hva gjør det med den psykiske og fysiske helsen til dem som blir berørt?

Det må likevel ikke være tvil om at komiteen aksepterer mediernes frihet til å dekke alvorlige kriminalsaker, også med informasjon fra pårørende og ofre, innen grensene man har i gjeldende rett. Derfor ser ikke komiteen det som hensiktsmessig å lage en rettslig regulering av hva mediene kan eller ikke kan gjøre når det gjelder å hente inn informasjon. Derimot må pressen og mediene selv utvikle standarder som kan veilede journalistene i arbeidet overfor ofre og pårørende. Medias «Vær-varsom»-plakat ser ikke alltid ut til å være nok. Med andre ord må media selv være veldig bevisst på sin makt, ha en selvkritisk holdning både til måten de opptrer på for å hente inn opplysninger, og til de synspunkter og opplysninger som blir formidlet og som kan ramme pårørende spesielt

hardt. Saker om kriminelle handlinger der presentasjonen tilkjenner hvem det dreier seg om, blir en meget tung ekstrabelastning for pårørende. De konfronteres direkte eller indirekte med presseoppslagene – i nabolaget, på arbeidsplassen og i skolegården. Dermed blir de langt på vei utsatt for ekstra påkjenninger for andres kriminelle handlinger, som de selv ikke har noen delaktighet i. Det kan da ikke være pressens oppgave å forsterke denne sorgen og fortvilelsen de pårørende føler? Så komiteens påminning til pressen er at de må ta et etisk ansvar overfor de uskyldige som blir rammet av at en av deres nærmeste blir sterkt mediefokusert.

Selv om komiteen ikke bifaller det forslaget til løsning som representantene Kristin Halvorsen og Ågot Valle kom med, har vi pekt på andre måter å ivareta ofre og pårørende på. Politiet har en generell plikt til å yte hjelp og bistand til alle som har behov for det, noe som er nedfelt i den mål- og oppgavestruktur som alle politidistrikt arbeider etter. Dette gjelder også ofre og pårørende i kriminalsaker. Det bør gis en orientering om at det i deres saker kan oppstå press om informasjon fra mediene. En slik orientering vil kunne forberede de berørte mentalt, ikke minst for å gi en form for aksept for at det går an å si nei til pressen, spesielt i den første, opprivende fasen. Men komiteen finner det ikke riktig at politi eller påtalemyndighet skal pålegges oppgaven å tilby hjelp til å avgrense eller begrense kontakten med mediene. I forhold til mistenkte kunne det lett bli oppfattet som påvirkning av etterforskning og saksbehandling. Man må unngå ordninger som kan føre til en slik usikkerhet.

Komiteen ber Regjeringen sikre at det i løpet av året ved alle politikamre finnes informasjonsmaterieell om hvordan kriminalitetsofre kan sikres hjelp og støtte. Det dreier seg om en bevisstgjøring av denne type problem eller utfordring og en videreutvikling og kanskje en fornying av eksisterende materieell. Mange politikamre har allerede ulike typer informasjonsbrosjyrer. Man vet at ved stress og store påkjenninger får man ikke med seg all informasjon som blir gitt muntlig. Derfor er det godt å få noe man kan ta fram igjen og lese når det melder seg behov for hjelp i den prosessen som følger.

Det skal arbeides videre med å finne bedre muligheter for å yte assistanse til ofre og pårørende, noe komiteen er svært tilfreds med. Å utvikle rådgivningskontor for kriminalitetsofre, som også kan benyttes av pårørende, er meget positivt.

Som avslutning vil jeg spesielt nevne den psykiske belastningen, og viktigheten av å få hjelp til å bearbeide traumatiske opplevelser på en skikkelig måte. Etter å ha vært i kontakt med en del ofre og pårørende ser jeg det som avgjørende at det blir gitt god og kyndig hjelp for å unngå senskader. Og spesielt viktig er det å ta barns og unges opplevelser og følelser på alvor.

Det trengs en form for kriseteam også for dem som blir berørt av kriminalsaker, og det må settes i system. På komiteens vegne vil jeg anbefale å stemme for innstillingen.

Vidar Bjørnstad (A): Bare noen korte merknader også fra Arbeiderpartiets side, i og med at innstillingen er

enstemmig på alle punkter. Fra vår side ser vi det som positivt at tilbud og støtte til ofre og pårørende i kriminalsaker har fått større oppmerksomhet. Det mener jeg er nødvendig både i forhold til behovet for umiddelbar hjelp og assistanse og til større fokusering på hele retts-systemet – ja, faktisk hele det sivile samfunn. Slik sett deler jeg intensjonen bak dokumentforslaget vi har til behandling i dag. Dette har vi også påpekt fra justiskomiteen i flere sammenhenger. Vi har bl.a. også for tiden til behandling en egen sak i komiteen med sikte på tiltak for å styrke voldsofrenes rettigheter.

I foreliggende dokumentforslag foreslås det opprettet en egen ordning med bidand til ofre og pårørende fra profesjonelle informasjonsfolk for å takle media, hvor bl.a. politiet er ment å ha et vesentlig ansvar. Jeg er enig i at ofre og pårørende også utsettes for større påkjenninger i en tid da pressen er og oppleves som stadig mer pågående.

Arbeiderpartiet synes imidlertid ikke at det er riktig at politiet skal pålegges oppgaven med å tilby hjelp til å begrense eller avgrense kontakt med mediene. Det ville lett kunne bli sammenblanding av roller. Vi mener behovet med hensyn til å takle eller bli oppmerksom på mediepågang bør knyttes til forbedringer av eksisterende ordninger for informasjon og rådgivning til ofre og pårørende, som i dag er generelt for dårlig. Jeg ser ikke at behovet for henvisning til informasjonsrådgiver for assistanse ved mediehenvelser bør ha en spesiell forrang, eller at ambisjonsnivået skal være høyere her enn for øvrige behov hos ofre og pårørende – det være seg rettigheter til helsebidand eller f.eks. erstatningsrettigheter.

Etter de eksisterende ordninger har politiet en generell plikt til å bistå og informere, som også bør kunne inneholde en orientering om mediepågang. Det viktigste er å være forberedt og ikke bli henvist til en profesjonell informasjonsrådgiver. Assistanse og rådgivning med hensyn til media bør også kunne knyttes til utviklingen av rådgivningskontor for kriminalitetsofre, som også kan benyttes av pårørende. I denne sammenheng vil jeg uttrykke stor misnøye med at det ennå ikke, etter flere år, er opprettet et slikt rådgivningskontor i Oslo. Jeg vil be statsråden bidra til framdrift av en slik etablering.

Offentlige instansers støtte og hjelp til ofre og pårørende er den ene side av denne saken. Den andre gjelder pressens eget ansvar for å sette grenser for pågangen overfor ofre og pårørende i alvorlige kriminalsaker. Med tanke på de siste dagers offentlige debatt om pressens rolle ser man også i forhold til kriminaljournalistikk at man får en stadig mer pågående personfokusering. Har media en bevisst holdning til denne utviklingen, eller tøyes grensene i konkurransen om salgshall og de mest eksklusive og nære reportasjer?

Pressen bør selv heve «Vær varsom»-plakaten på dette området. Det er ikke nok å avvende klager til Pressens Faglige Utvalg. Man må være i forkant. Denne saken handler egentlig om å unngå at uskyldige blir rammet, og til det tror jeg at vi på hvert vårt område kan bidra til at vi får en samfunnsutvikling som ivaretar dette hensynet.

Kristin Krohn Devold (H) (komiteens leder): Tiltak for voldsofre har vært etterlyst helt siden den forrige justiskomiteen behandlet denne typen saker. Vi vet at vi i løpet av denne våren både får en egen sak om voldsoffererstatning og skal behandle innstilling fra Seksuallovutvalget, som ser på situasjonen for dem som har vært utsatt for seksualisert vold.

Det er viktig å se ulike tiltak i sammenheng, men det er også viktig å gjøre det viktigste først. Og det viktigste er ikke å gi et eget mediebidandstilbud til ofrene. Det betyr ikke at det er galt, og jeg vil ikke harselere over et forslag som garantert er godt ment. Men det er altså viktig å se ting i sammenheng og gjøre det viktigste først.

Tiltak for voldsofre begynner med mottaksapparatet. Hvordan sikrer vi bevis i helsevesenet? Hvordan kan politiet reagere raskt for å sikre bevis og foreta en pågripelse? Hvordan bruker vi varetektsordningene overfor grove voldsutøvere, slik at offeret slipper å møte overgriperen på gaten neste dag, eller i hvert fall første dag vedkommende er ute fra sykehuset? Her kommer det lovendringer i løpet av våren.

Det handler om hvordan vi i rettsapparatet beskytter offer og vitner mot trusler og vold fra voldelige miljøer. Også her kommer det en sak i vår om såkalte anonyme vitner, fordi justiskomiteen har bedt om det. Det handler om hvordan vi stiller bistandsadvokat til disposisjon for offeret i et tilstrekkelig antall timer, slik at det kan balansere forholdet til overgriperen og dennes tilgang til landets beste forsvarsadvokater. Det handler om offerets plass i rettsalen, der en ofte føler å være på tiltalebenken, alene, mens en rekke overgripere og deres forsvarsadvokater kan sitte på rekke og rad som et tihodet troll, slik det ble beskrevet av et offer for barneranerne da han så utover rekken av svarte kapper som skulle angripe ham etter at han som offer hadde gitt sin forklaring. Det handler om hvor raskt politiet avslutter etterforskningen, og om i hvor kort tid offeret slipper å vente i kø på domstolen, slik at offeret kan bli ferdig med hendelsen – slippe å vente i to år på endelig dom etter en voldtekt der straffutmålingen har vært mindre enn to år, mens offerets plager, langvarig psykiatrisk behandling, har vært en tøffere straff enn det som ble utmålt for overgriperen. Da føler ikke offeret at hans eller hennes menneskeverd er noe i forhold til overgriperens menneskeverd.

Vi gjør noe i justiskomiteen på disse områdene. Vi har sagt ja til hurtigdomstoler, vi har sagt ja til tidsfrister for politiet når det gjelder deres etterforskningstidsbruk i straffesaker, og vi har sagt ja til tidsangivelser for domstolene, slik at helst ingen skal vente mer enn tre måneder på en sak.

Dette handler også om hvordan domstolene gjennom straffutmåling signaliserer at vold er uakseptabelt. Også det har justiskomiteen bedt om. Det handler om hvordan offeret får hjelp, både psykiatrisk hjelp og erstatning etter overgrepet. Og det er selvsagt helt uakseptabelt at noen må vente seks år på slik erstatning, slik vi hørte på radioen i går. Det handler om hvor lett det er å få voldsalarm etterpå, og hvor raskt politiet rykker ut når voldsalarmen ringer. Her må det stilles krav til hvert eneste politidis-

trikt, og resultatet må måles. Det handler også om hvordan gjentatte overgrep får innskrenket bevegelsesfrihet slik at de holdes unna offeret, og ikke minst handler det om hvordan politiet reagerer på brudd på den innskrenkede bevegelsesfriheten. Til slutt handler det om hvordan vi informerer et offer om alle rettigheter han eller hun har, og om hvordan en kan få rask og relevant hjelp. Da snakker vi om utbredelsen av rådgivningskontor for kriminalitetsofre. Disse punktene er de viktigste. Stortinget har vedtatt mesteparten av dette; resten er på vei. Nå handler det om iverksettelsen.

Mediebidrag er ikke det viktigste. Men den frie pressen har et ansvar, et ansvar den i dag ikke tar tilstrekkelig alvorlig. Jeg er redd for at redaktørens ansvar kan svekkes hvis de kan dekke seg bak at offeret har fått profesjonell mediehjelp. Der ligger det i det minste en fare.

Videre vil jeg si at hvis et offer får tilstrekkelig antall timer med sin bistandsadvokat, bør bistandsadvokaten være den som fronter pressen på samme måte som forsvarsadvokaten fronter pressen på vegne av tiltalte.

Høyre lover å fokusere på styrking av offerets stilling, både i seksuallovutvalgssaken, i saken om voldsoffererstatning og i de andre sakene som jeg har varslet vil komme, etter forespørsel fra et flertall i justiskomiteen. Men å gjøre dette primært og isolert til en ny inntektskilde for medierådgivere er ikke å gjøre det viktigste først, selv om jeg er helt sikker på at forslaget var godt ment.

K j e l l E n g e b r e t s e n hadde her overtatt presidentplassen.

Kristin Halvorsen (SV): Med respekt å melde holdt vel komitelederen, Krohn Devold, nå et innlegg om en sak som ikke er dagens hovedproblem.

Forslaget som jeg og Ågot Valle har lagt inn, dreier seg om på hvilken måte en kan sikre at de som på grunn av en tragisk hendelse i en kortere – det kan også bli en lengre – periode plutselig blir gjenstand for like stor medieoppmærksomhet som den kronprins Haakon eller Thorbjørn Jagland kan oppleve. Hva er så forskjellen? Forskjellen er at kronprins Haakon, Thorbjørn Jagland eller Kristin Halvorsen har en mulighet til å forberede seg på en del situasjoner. En har etter hvert et kjennskap til hvordan mediene fungerer. En har mulighet til å lage seg noen buffere mellom seg selv og mediene. En har mulighet til å forberede sine nærmeste. En har mulighet til å lage en maktbalanse i forhold til pressen og pressens pågåenhet som gjør at man ikke blir invadert. Det er det dette forslaget tar utgangspunkt i.

Hvis man så er i den situasjonen at det skjer noe dramatisk med en av ens nærmeste, f.eks. at en søster har blitt utsatt for en kriminell handling – og den type situasjon er det jo ikke mulig å forberede seg på – kan altså folk i sjokktilstand, i tung sorgtilstand, oppleve at den neste telefonen de får, ikke er fra noen av deres nærmeste som vil uttrykke sin medfølelse, men fra noen som gjerne skulle hatt et klassebilde eller en historie om hvordan vedkommende egentlig var. Det er overgrep – sånn opp-

fattes det i den enkelte situasjon. Det er ikke noe man skal skyve unna og bortforklare med at det sikkert var hyggelig ment. Det er rett og slett et dramatisk misforhold i makt mellom den jobben som pressen ønsker å gjøre når de dekker kriminalstoff, som er godt stoff som selger aviser og sørger for seertall i TV-stasjonene, og det som folk har behov for å beskytte seg mot.

Så er da spørsmålet: Hvordan kan man på en fornuftig måte gjøre dette? Jeg tror ikke på noen lovregulering. Pressen har rett og kanskje også plikt til å dekke kriminalstoff. Men vi kan gjøre noe med misforholdet og den urimelige mangel på maktbalanse mellom dem som utsettes for et sånt kjø, og pressen på den andre siden. Det er det som er ment med dette forslaget.

Vi tror ikke det er noen som er ansatt i politiet, som skal ha ansvar for å gi medierådgivning når pressen plutselig får interesse for noen pårørende i den typen sak. Men vi tror at politiet kan være den eneste linken som kan koble kontakt mellom pårørende eller offeret og noen som kan være profesjonell i å rådgive dem i hvordan det skal være. Og det er ikke i utgangspunktet for å hindre at pårørende kan ha kontakt med mediene. Kanskje pårørende ønsker kontakt med mediene. Kanskje de ønsker å gi et annet inntrykk av offeret enn det som har kommet fram i mediene så langt. Men de bør vite hvor det er mulig å sette grensene, og hvordan det er mulig å få en styring på dette selv. Det er det som ligger oss på hjertet.

Jeg er ikke sikker på om noen medlemmer i justiskomiteen virkelig har opplevd et mediekjø, i kronprins Haakon-standard eller Jagland-standard. – Det har de ikke! Jeg tror at hvis man hadde hatt en noe større evne til innlevelse i hva slags invadering det kan være plutselig å komme i søkelyset – ikke i en hvilken som helst sak, men også i en meget tragisk sak – ville justiskomiteen vært mer opptatt av hvordan man kunne gjøre noe med den maktbalansen som faktisk var.

Bakgrunnen for at Ågot Valle og jeg har tatt opp denne saken, er langvarig interesse for hvordan mediesamfunnet fungerer, men også at det var en tragisk drapssak hvor søsteren til offeret tok til orde i mediene med sin versjon av saken mens den pågikk. Det syns jeg vitner om meget stor styrke i en presset situasjon. Og det syns jeg faktisk fortjener å følges opp av politiske myndigheter. SV vil gjerne fremme det forslaget som står gjengitt i teksten i innstillingen, som alternativ til justiskomiteens innstilling, og følge opp saken senere.

Presidenten: Kristin Halvorsen har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg skal ikke gå inn på den lange rekke av tiltak som er vedtatt iverksatt og skal iverksettes, eller som er underveis i utredning for å bekjempe kriminalitet eller for å sørge for at ofre får det bedre. Jeg skal konsentrere meg om det som jeg opplever at både forslagsstillerne, komiteen og departementet har felles, nemlig: Hva kan man gjøre i et moderne medielandskap for å håndtere det som plutselig kan oppstå?

La meg si følgende: Jeg tror at selv ikke med lang politisk erfaring vil man lett kunne være forberedt på det som plutselig kan oppstå. Men representantene som har fremmet dette, har likevel et poeng, og poenget er todelt. Jeg har tatt temaet opp i møte med Norsk Redaktørforening, fordi de inviterte meg til å komme dit og snakke om Ytringsfrihetskommisjonens innstilling. Da sa jeg veldig klart at hvis pressen ikke vil ha regler som innskjerper pressens adgang i forhold til rettslige prosesser, må pressen selv gå til den selvrensende innsats som Francis Sejersted snakker om i forbindelse med Ytringsfrihetskommisjonen, og som bør føre til at man også på nyhets- og reportasjeplass kan ta like ettertenksomme og reflekterte oppgjør med seg selv som man kan gjøre med maktpersonligheter i samfunnet, hva enten det er politikere, folk i næringslivet eller ellers. Det sa jeg i dypt alvor fordi ytringsfriheten har en pris: Den gir ikke bare en rett, den gir også en plikt. Jeg føler at det er viktig at det blir sagt fra Stortingets talerstol, og det er nesten litt trist at presselosjen er tom på det tidspunktet denne debatten føres, men jeg antar at pressen lytter godt på høytalene og andre steder og følger med på skjermer.

Så er det det andre punktet, som går inn i: Hva slags system har vi nå tross alt når folk kommer i denne situasjonen? Vi har faktisk noe.

For det første har vi rådgivningskontorene, som er nevnt av flere. Det skal opprettes et kontor i Oslo, som vi er engasjert i å få til – det skulle bare mangle, det ligger i handlingsplanen «Mot vold mot kvinner», og vi skal øke fra fem til ni kontorer. Det er helt klart at vi kan se på om man på de kontorene kan koble inn noe erfaring om media.

Det er også slik at det er en generell informasjonsstrykksak som heter «Fra anmeldelse til dom», som sendes til offentlige myndigheter landet rundt. Der kan man selvfølgelig vurdere å ta med noe av det som går på mediepågangen som kan inntreffe etter en sterkt dramatisk hendelse.

For det tredje har vi bistandsadvokat i en rekke alvorlige straffesaker.

For det fjerde har vi i saker som er annerledes, fri rettshjelp uten behovsprøving, når det er snakk om spesielt vold mot kvinner i samliv eller andre sterke situasjoner. Det går selvfølgelig an i resonnement med dem som er i disse situasjonene, som en del av forberedelsene, å diskutere og gjøre oppmerksom på det offentlige landskapet man lever i. På samme måte kan man snakke med dem som er koblet inn, som prest og psykiater og andre. Det går også an å se på det som politiet i Larvik faktisk gjorde etter drapssaken i fjor, hvor politiet den første tiden fant en måte å gjøre det på hvor én politirepresentant var den som hele tiden stilte spørsmål til de pårørende, slik at de hele tiden slapp å møte mange forskjellige mennesker. Det var en måte å være veldig konsistent på i avdekningen og opprulling av saken. Samtidig fant man rom for – etter lokalt skjønn – at vedkommende i den første, tunge tiden faktisk også tok imot medieforestillinger, slik at man fikk kanalisert det. Det som også skjedde i Larvik-saken, og som er meget interessant, var

at naboer reagerte når de syntes at helikopterene ble for nærgående. – Så jeg tror det viktigste ved denne saken er den offentlige oppmerksomhet som skapes.

Jeg vil avslutte innlegget med å si at moderne journalistikk på sitt beste, når den er oppsøkende, i praksis er etterforskning. Den er like systematisk som når politiet etterforsker. Den er like pågående, og den skjer i fullt lys. Derfor er det viktigste i denne debatten de presseetiske forpliktelser som faller tilbake på media. Og skal man da – for å ta Francis Sejersted på alvor – ha en ytringsfrihet som gir mange rettigheter, rettigheter til å gå maktmenesker etter i sømmene, hva enten de er statsråder, stortingsrepresentanter, direktører eller hva det nå måtte være, så må man også ta på seg den plikten det er å beskytte sakesløse mennesker.

Og jeg vet selv, fra mitt tidligere liv som sosialarbeider, at det er mange mennesker som er henrykte ved å kunne stå fram med sin sak, og som så får en psykologisk blåmandag dagen etterpå fordi ingen fortalte dem at det kunne tenkes å bli slik. Jeg har selv vært i nærheten av slike situasjoner, og jeg glemmer dem ikke. På den måten mener jeg at forslagsstillerne har oppnådd å få et søkelys på saken. Jeg skulle ønske at debatten om dette ble en debatt som var like lett tilgjengelig i media som mange andre debatter som finner sted der, men i ytringsfrihetens navn kan ikke det bli mer enn et ønske fra en statsråd fra Stortingets talerstol.

Presidenten: De talere som heretter får ordet, har en talletid på inntil 3 minutter.

Kristin Halvorsen (SV): Dette er en sak som det har vært mye interesse rundt og mye pågang om, og som pressen også har diskutert, både i det offentlige rom og i forbindelse med dette forslaget. Men jeg tror at en av grunnene til at presselosjen er tom her i dag, er at de puster lettet ut. Dette slipper de jo å gjøre noe mer med!

For det første provoseres pressen alltid hvis man lager noen forslag om hvordan deres mulighet til å gripe inn i andre menneskers liv skal begrenses. Men dette forslaget innebærer jo ikke den type lovregulering. Dette er et slags motmakt-forslag. Det er et forslag for å gi større mulighet, større kjennskap, større tyngde i å håndtere et mediepress for dem som uforvarende opplever en sånn type situasjon. Men når justiskomiteen er såpass bleike som de er her i dag, da har jo pressen ingenting å frykte. De kan fortsette akkurat som før, i trygg forvisning om at justiskomiteen holder på med noe annet. Så det var den!

Tenk dere møtet mellom en pårørende i en straffesak, som ikke har vært i avisene siden dåpsannonsen stod der – det er jo dét vanlige mennesker stort sett har av kontakt med medier og aviser – og på den andre siden, den som oppleves som en – hva skal en si – motpart kanskje, eller en medhjelper, men som er en av Norges mest drevne kriminalreportere. Dette kan være små lokalsamfunn som plutselig får riksmedienes kjempeinteresse. Og det er ikke alle som har naboer som setter opp telt og holder vakt. Hvor fins det da hjelp? Hvor fins det da mulighet for å gjøre det som statsråd Dørum sier, å tenke gjennom

ting? Hva tenker jeg så om dette i morgen? Hvis jeg sier noe i dag, hvordan tenker jeg om dette i morgen? Vil det ha noen virkninger på sikt? Hvordan skal man ordne det? Da hjelper det ikke å ha et kontor i Oslo som du kan tusle ned til etter 14 dager. For de som har vært i disse situasjonene, sier jo at det går fem minutter etter at man har varslet om en ulykke som har skjedd, før riksmidlene er på mobiltelefonen. Det er jo det som er situasjonen.

De i pressen som har vært interessert i dette, og som har viet det en del oppmerksomhet, burde ha visst at det var mye større årvåkenhet fra et stortingsflertall om hvordan man kunne bistå i det som er en veldig skjev maktbalanse pr. i dag. Derfor synes jeg det er merkelig hvor lite engasjert justiskomiteen er i disse spørsmålene, for dette oppleves i enkeltsituasjoner selv sagt som like store overgrep som noe annet. Den enkelte representant kan jo tenke gjennom hvor stor fortvilelsen er hvis man feilrefereres i en setning eller to i en avis. Det er altså bare noe «pilemitt» og blåbær i forhold til en sånn storm som uforberedte og ubeskyttede mennesker plutselig kan oppleve.

Kristin Krohn Devold (H): Det var et par ord fra en av forslagsstillerne som fikk meg til å ta ordet for andre gang. Det ene var mangelfull innlevelse fra komiteens medlemmer, det andre var ordet «bleik» justiskomite. Jeg tror vi her gjør klokt i å holde oss til realitetene i det som ligger i forslaget, og om selve forslagsteksten vil hjelpe på det som Kristin Halvorsen ønsker å få løst.

Først til beskyldningene om at justiskomiteen ikke har innlevelsessevne. Selvfølgelig kan vi alle sette oss inn i hvordan det føltes for den nevnte søsteren, som Kristin Halvorsen var inne på, da hennes søster ble drept og pressen ringte fem minutter etterpå. Men ville Kristin Halvorsens forslag løst problemet for den søsteren? Ville hun klart å bringe en medierådgiver på plass i det hjemmet i løpet av de fem minuttene? Nettopp fordi jeg har innlevelsessevne i enkeltskjebner, for vi møter dem hele tiden i justiskomiteen – er det en komite ofrene tar kontakt med, så er det oss – så skjønner jeg også litt av de realitetene vi snakker om.

Det viktigste for et offer de første fem minuttene kan være å få snakke med sykehuset. Det kan være å få snakke med politiet og i enda større grad å snakke med sine egne familiemedlemmer, komme sammen. Det er verken å snakke med pressen eller å snakke med medierådgiver. Men det er klart at når det har gått en tid og man har fått gjort unna de viktigste samtalenene, vil det være behov for også å få hjelp til å holde pressen på avstand. Da tror jeg at både informasjon tilgjengelig på det enkelte politikammer og en bistandsadvokat som kan håndtere dette profesjonelt, er den eneste praktiske måten virkelig å kunne hjelpe offeret på. Men kom ikke og si at manglende innlevelsessevne er problemet her. Problemet er en presse som går over streken hver eneste dag, som kommer til å fortsette å gå over streken, og som kommer til å ringe fem minutter etter at det har vært begått et drap. Det var de som burde vært på tiltalebenken her, ikke justiskomiteen. Dette er realitetene, og jeg tror og håper at med en

samlet innsats fra oss og en samlet kritikk fra oss mot Redaktørforeningen, mot dem i pressemiljøet som har ansvar for å behandle offer på en skikkelig måte, vil vi i hvert fall oppnå langt mer enn et velment forslag som aldri vil gi som resultat at det står en medierådgiver ved sengekanten fem minutter etter at hendelsen har skjedd, uansett.

Presidenten: Kristin Halvorsen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad.

Kristin Halvorsen (SV): Jeg tror faktisk at det folk som kommer i denne type situasjoner, trenger, er helt konkrete råd. Kristin Krohn Devold beskriver en situasjon hvor man har behov for å samle sammen sine nærmeste og alt det der, men fryktelig mange opplever å bli invadert nettopp på det tidspunktet. Bare det å vite at man har rett til å holde pågående journalister på avstand, ikke å føle seg forpliktet til å la seg invadere i den typen situasjoner – det er dette det ofte dreier seg om. Det er det man burde fått bistand til i en sånn situasjon.

Jeg tror ikke at man i denne diskusjonen skal komme med generelle besvergelses mot pressen. Vi skal komme med en helt kald og kynisk vurdering. I en sånn type situasjon, hvem er det da som har makt? Hvem er det som har overtaket? Hvem er det som har rutinen? Hvem er det som skal skrive stoff som selger aviser? Det er pressen. På den andre siden er det helt uforberedte mennesker, og det er bare hvis man er villig til å gjøre noe med den maktbalansen, man kan finne noe som faktisk fungerer.

Statsråd Odd Einar Dørum: Jeg tar ordet på nytt fordi det alminnelige bak hele diskusjonen er ytringsfrihetens vilkår, med dens rettigheter og plikter. Det handler altså med andre ord om en moralsk kontrakt som eksisterer innenfor Grunnlovens bestemmelse og i forslag til ny bestemmelse.

Dette tema inviterte Norsk Redaktørforening meg til å snakke om, og det snakket jeg om og stavet på følgende måte: Hvis man vil unngå rettsregler, hvordan de nå måtte se ut, må man ta ytringsfriheten – ikke bare rettigheter, men også plikter – på alvor. Da må man ikke bare diskutere ting i faglige organer i media, da må man også i media kunne ha en selvkritisk gjennomgang av det som skjer i saker, samtidig som man har en nyhetsdekning.

Dette er en moralsk plikt som faktisk er viktig, og den må framføres med det trykk som hører ytringsfriheten til, at det skal være slik. Det må ikke være slik, jeg må tillate meg å si det, at man nærmest må bruke pisk, at man må si til media at hvis dere ikke gjør det, så gjør vi det og det. Det må jo være slik at når redaktørene inviterer til en debatt for å sikre frie ytringer, sikre mulighet til å drive oppsøkende reportasje, må de også ta de moralske forpliktelsene man har overfor sakseløse personer. Det går ikke an å legge noe større trykk på det i Norge enn å si det i denne salen og på den måten som det er sagt i denne debatten. Jeg skal gjerne gjenta det: Med ytringsfrihet og med rett til å være kritisk oppsøkende mot maktmennesker ligger det også et moralsk ansvar til å være beskyt-

tende overfor sakesløse personer som ikke lett kan vite hvordan landskapet arter seg. Det ligger en slik forpliktelse, og jeg understreker det på nytt, for uten det forutsetter vi at de som ber om rettighetene, beveger seg i et moralsk tomrom, og det forutsetter ikke jeg. Jeg forutsetter at de føler seg forpliktet av de moralske rettighetene og pliktene som Ytringsfrihetskommisjonen la til grunn, som Francis Sejersted presenterte, og som man liker å høre bli presentert på seminarer og møter. Når dette flytter seg fra fagforeningsmøter blant journalister og debattmøter i Redaktørforeningen til å være en del av refleksjonen i avisspaltene fast og jamt, på samme måten som vi får ettertenksomme kommentarer om hvordan statsråder tenker, partiledere tenker, utenlandske statsledere tenker, da har vi nådd det trinnet som også vil virke beskyttende for mange av de situasjonene som forslagsstillerne har vært opptatt av.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2. (Votering, se side 2025)

S a k n r . 3

Innstilling fra justiskomiteen om forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om automatiske økninger av straffeutmålingen for vanekriminelle (Innst. S. nr. 101 (1999-2000), jf. Dokument nr. 8:2 (1999-2000))

Jan Petter Rasmussen (A) (ordfører for saken): Dagens Fremskrittsparti-forslag føyer seg inn i rekken av tidligere Fremskrittsparti-forslag, mer eller mindre om samme tema. Forslagene kommer med nye overskrifter, og er lite forenlige med de prinsippene den norske rettsstat bygger på.

Allerede ved behandlingen av straffeloven i 1901 gikk et samlet storting bort fra det tidligere prinsippet om at en ved pådømmelse av flere forhold samtidig skulle ilegge straff for hvert enkelt forhold, som så skulle summeres inntil en maksimumsgrense. Dette prinsippet prøvde Fremskrittspartiet å gjeninnføre ved Dokument nr. 8:12 for 1998-99, men ble kontant avvist av stortingsflertallet.

Selv om dagens forslag ikke er identisk med det forrige, bygger også dette forslaget på automatisk oppjustering av straff, og er følgelig også lite forenlig med de prinsippene som Stortinget etter behandlingen i 1901 la seg på.

Arbeiderpartiet mener i likhet med flertallet i komiteen at en under straffeutmålingen ved gjentakelse av straffbare forhold fremdeles må legge vekt på forholdsmessighet mellom det eller de lovbrudd som er begått, og den straff som skal idømmes.

Gjentakelse skal medføre økt straff, og en samlet komite har ved flere anledninger gitt uttrykk for behov for økt straffeutmåling for forskjellige typer voldskriminalitet og for gjentatt vinningskriminalitet. Representanten Simonsen peker i bakgrunnen for sitt forslag på at det er relativt få personer som står bak mye av kriminaliteten, og at hvis disse tas ut av sirkulasjon, vil antall kriminelle handlinger kunne reduseres betraktelig. Videre vil dette forebygge kriminalitet og beskytte potensielle ofre. Den-

ne intensjonen deler jeg fullt ut, men jeg mener at dette skal være mulig å få til på andre måter enn slik Fremskrittspartiet ønsker, og innenfor de rettsprinsippene som gjelder i Norge og for øvrig også i våre naboland.

Jeg har tenkt litt på hva Fremskrittspartiets forslag kan bety i praksis. Partiet ønsker å gjennomføre en ordning der straffeutmålingen ved andre gangs domfellelse automatisk ganges med to, straffeutmålingen ved tredje gangs domfellelse automatisk ganges med tre, osv. Dette skal altså skje uavhengig av om den eller de første dommene har dreid seg om kjøring på rødt lys, biltyveri eller voldtekt, altså ingen gradering i forhold til de tidligere dommers alvorlighet.

La oss da si at en person, gjerne for lang tid tilbake, har fått dommer med straff på grunn av tre forholdsvis bagatellmessige forhold, og så blir han eller hun siktet for brudd på lovens bestemmelser i personopplysningsloven, der Regjeringen i lovforslaget som vi nå har til behandling i Stortinget, foreslår en øvre strafferamme på tre år. Det vil si at vedkommende vil kunne få en straff på 4 x 3 år, altså 12 år, i og med at dette er fjerde gangs domfellelse. Alle og enhver må vel kunne se at dette vil ligge utenfor all rimelighet av hva en skal ha som straffnivå i Norge.

Ved behandlingen av det allerede nevnte dokumentforslag som omhandlet den såkalte kvantumsrabatten, kom en samlet komite med en rekke tiltak som vil kunne få de såkalte gjengangerne ut av sirkulasjon, noe som det ligger et felles ønske om i justiskomiteen.

I St.prp. nr. 1 som vi behandlet sist høst, gjøres det fra Justisdepartementets side rede for hvordan de forskjellige tiltakene blir behandlet og fulgt opp fra departementets side.

I rekordfart har justiskomiteen behandlet Ot.prp. nr. 27 om rettergangslovgivningen. Den vil bli behandlet i Odelstinget senere i dag, og går bl.a. ut på at en skal kunne pådømme straffbare handlinger mot en person straks de er ferdig etterforsket, og ikke som i dag avvente til andre forhold vedkommende er siktet for, er ferdig etterforsket. Departementet har med sitt lovendringsforslag fulgt godt opp komiteens ønske om at straffbare forhold ikke lenger skal kunne samles opp før det tas ut tiltale, slik som tilfellet er i dag. Denne lovendringen som er meget sentral og viktig i kampen mot gjengangerkriminaliteten, kommer vi som sagt tilbake til senere i dag.

Førstestatsadvokat Qvigstads forslag om endring av reglene om forkynnelse av dom og ankefrist er også til vurdering i departementet. Arbeiderpartiet er enig i at domsavsigelsen som en hovedregel må kunne skje i rettsmøtet der tiltalte er til stede, og at ankefristen skal gjelde fra domsavsigelsestidspunktet.

Et annet viktig moment er å få til en effektivisering av straffesaksbehandlingen. Forstår jeg departementet riktig, er hovedoppgaven til de to arbeidsgruppene som er nedsatt av departementet, å foreta en bred gjennomgang av hvordan en i praksis skal kunne få til en reduksjon av saksbehandlingstiden.

Som komiteen ved flere anledninger har påpekt, er det også helt nødvendig å få til en rask iverksettelse av straffe-

reaksjon etter domsavsigelse. Regjeringen har omtalt også dette tema i budsjettproposisjonen, og påpeker selv nødvendigheten av å iverksette straffereaksjonen så snart som mulig, og at dette vil kunne ha en kriminalitetsforebyggende og kriminalitetsreducerende effekt. Regjering og storting har for øvrig et felles ansvar for at kriminalomsorgen skal kunne være i stand til å gjennomføre en rask iverksettelse. Det er meget viktig at Justisdepartementet gir dette temaet topp prioritet.

Videre er jeg fornøyd med at forslaget om en utvidet bruk av varetekt overfor de mest aktive gjengangerne nå er sendt på høring. Jeg håper at det ikke vil ta for lang tid før Stortinget får også dette til behandling.

Det synes helt klart at det innenfor dagens strafferammer i straffeloven § 62, som dreier seg om felles straff for flere straffbare forhold, er muligheter til å følge opp en ønsket straffeskjerpelse. Imidlertid er jeg ikke tilfreds med at Justisdepartementet i budsjettproposisjonen synes å konkludere med at det for øyeblikket ikke er nødvendig med en ytterligere vurdering om en eventuell endring av straffeloven § 62, som setter en øvre grense på en og en halv ganger strafferammen for det alvorligste av de pådømte forhold. Arbeiderpartiet og flertallet i komiteén ønsker en slik vurdering og at den fremlegges for Stortinget innen utgangen av dette året.

Etter denne gjennomgåelsen av tiltak overfor gjengangerkriminaliteten skulle det være åpenbart at både storting og regjering tar dette på alvor, og derfor burde det være unødvendig for Fremskrittspartiet å fortsette sitt markeringsbehov.

Jan Simonsen (Frp): Det er riktig som saksordføreren sa, at dette forslaget føyer seg inn i rekken av flere tidligere forslag fra Fremskrittspartiet, forslag som har en eneste hensikt: å sørge for at kriminaliteten blir redusert. Ingen kan være i tvil om at forslaget vil være virkningsfullt. Det er ikke engang nødvendig å henvise til amerikanske byer og stater som New York og California og deres suksess med et regelverk som gir langvarige straffer for tredjegangsforbrytere, for å forstå det. Det er nok å bruke alminnelig sunn fornuft. Forslaget vil fjerne gjengangerkriminelle fra gatene for lange perioder om gangen. Ettersom en person vanskelig kan gjøre innbrudd i private hjem mens han sitter bak lås og slå i et fengsel, er det opplagt at antall innbrudd vil bli betydelig redusert dersom vi fjerner kriminelle fra den kriminelle sirkulasjonen. Forslaget om å doble straffen for andregangskriminelle og tredoble straffeutmålingen for tredregangskriminelle vil redusere kriminaliteten. Jeg har ikke hørt noen bestride det.

Når Høyre, Arbeiderpartiet og regjeringspartiene likevel ikke støtter forslaget, må det følgelig være fordi de ikke er villig til å bruke tilstrekkelig sterke virkemidler for å sikre folks liv og eiendom. Hensynet til den kriminelle går foran hensynet til de potensielle ofrene. Det er beklagelig, og det er verdt å merke seg, ikke minst for landets velgere.

En innvending mot forslaget er at det ikke gir samsvar mellom lovbrudd og straffeutmåling. Det er feil. Et mindre

alvorlig lovbrudd vil fortsatt gi langt mildere straff enn et alvorlig lovbrudd. Dommeren skal jo først, uten hensyn til at straffeutmålingen vil bli ganget opp med antall domfellelser, utmåle en straff som nettopp står i samsvar med alvorlighetsgraden i den straffbare handlingen.

Det er riktig at det kan være en relativt ubetydelig kriminell handling som blir begått første gang, men så vil jo denne personen vite at hvis han fortsatt begår kriminelle handlinger, uansett av hvilken karakter, vil straffen bli vesentlig større neste gang, og da vil han kanskje holde seg på den rette siden av loven. I så fall er jo noe av hensikten oppnådd.

Mangelen på minimumsstraffer og den utbredte bruken av betingede straffer og samfunnstjeneste gjør at mange kriminelle i dag slipper veldig lett unna sine ugjerninger. Det er derfor verdt å merke seg at flertallet, som inkluderer Høyre, er enig i justisministerens negative syn på minimumsstraffer. I tillegg har vi en kvantumsrabattordning som i praksis betyr at gjerningsmannen unndrar seg straff for store deler av de lovbruddene han begår. Det er verdt å merke seg at flertallet, som inkluderer Høyre, gjentar at det er tilstrekkelig med en mindre justering av denne urimelige kvantumsrabattordningen.

Selv om det forslaget som behandles i dag, er langt mer moderat enn praksisen i New York og California, får det altså ingen støtte fra andre partier. Det er verdt å merke seg at flertallet, som inkluderer Høyre, ikke ønsker en radikal skjerpelse av straffereaksjonene for gjengangerkriminelle. Det er i det hele tatt verdt å merke seg at stortingsflertallet, alle partier utenom Fremskrittspartiet, fortsatt i stor grad tar de kriminelle under sine vinger.

Kristin Krohn Devold (H): Allerede i 1901 gikk Stortinget bort fra prinsippene knyttet til automatiske straffeutmålingssystemer. Grunnen til det var at det gav så helt urimelige utslag at selv folk som levde på en tid med helt andre holdninger til hva som var en hard straff, med helt andre holdninger til hva som var et inhumant straffealternativ, faktisk syntes det ble for drøyt å opprettholde systemet. Det var et system med addisjon, der man la sammen hver enkelt kriminell handling og fikk en sum. Vi var et av de siste landene i Europa som gikk bort fra det.

I fjor vår behandlet vi et forslag om addisjon – altså pluss, pluss, pluss er gitt en sum – fra Fremskrittspartiet. Det var et sterkt nok virkemiddel fra Fremskrittspartiet i fjor vår, våren 1999. Men denne våren, våren 2000, er det gangetabellen som tas i bruk. Nå skal man doble straffen og tredoble straffen for hver enkelt kriminell handling. Man kan jo spørre seg hva som blir straffealternativene neste vår. Da er det vel potensregning. Matematikk bør det være mer av på skolebenken, men det bør ikke være mer av det i domstolen. Domstolen skal være preget av individuelle vurderinger og helhetsvurdering.

Men det Fremskrittspartiet har rett i, er at strafferabatene som har vært gitt i Norge, har vært for store. Det sa jo også en enstemmig komite i fjor vår. Men vi må finne virkemidler som løser dette problemet, som er akseptable, og som er seriøse.

(Krohn Devold)

Et problem har vært at sakene har fått samle seg opp – jeg holdt på å si – nesten i det uendelige, og det har ikke vært uvanlig med opptil 50 lovbrudd behandlet samtidig av en domstol. Da sier det seg selv at straffeutmålingen må innebære en viss rabatt, for man kan ikke dømme strengere for simple tyverier enn for mord. Det ville ødelegge respekten for rettssystemet vårt. Da er det denne oppsamlingen av saker vi må gjøre noe med. Og det gjør vi noe med allerede i Odelstinget senere i dag, der vi vedtar en lovendring som sier at heretter skal det ikke være en rett for tiltalte å få behandlet alle sakene samtidig. Hensynet til offeret og hensynet til en rask domfellelse blir viktigere; det skal være det avgjørende kriteriet. Og er det da saker man ikke får tatt, får man ta en tilleggsdom etterpå.

Et annet problem har vært forkynningsregler og andre ting som har gjort at det har tatt urimelig lang tid fra noen skal bringes for domstolen til han faktisk må møte der. Justiskomiteen sa allerede i justisinnstillingen før jul at de signalene om endringene som Riksadvokaten har gitt, er vi positive til. Og nå står det i proposisjonen at det jobbes med det i departementet, med både lov- og forskriftsendringer som tar hensyn til behovet for kjappere administrative rutiner.

Det tredje problemet har vært at gjengangerne så fort de har kommet ut igjen, har begått nye lovbrudd og fått fortsette å samle opp. Økt bruk av varetekt for gjengangere vil effektivt holde dem borte fra ny kriminalitet. Det sa justiskomiteen enstemmig i fjor at vi vil ha, og det er varslet en sak om det som etter alt å dømme kommer til sommeren. Komiteen har også enstemmig sagt at straffeutmålingen i domstolene bør skjerpes både for voldsutøvere og for gjengangere. Og selv om det går sakte, har domstolene begynt på jobben.

Det fjerde er det som går på at det har vært en regel om at man bare kan idømme en og en halv gang strafferammen for det mest alvorlige tiltalepunktet i en tiltale. Det er klart at hvis det er et stort antall tiltalepunkt, slik at man burde hatt en straffeutmåling som er mer enn en og en halv gang strafferammen for det mest alvorlige tilfellet, så vil det virke som en begrensning. Men også der sa justiskomiteen i fjor vår at vi vil ha vurdert å øke det til det dobbelte. Summen av disse virkemidlene vil medføre straffeskjerpning, langt raskere reaksjon, langt mindre mulighet til å kunne forbryte seg gjentatte ganger, og ikke minst vil det ta bort den strafferabatten som alle har vært enige om er uønsket. Men det er en litt mer tungvint vei å gå, det tar kanskje et år å få løst det, men det er en seriøs vei å gå. Og justispolitikere som er mer opptatt av resultat enn av demonstrasjon, vil med våre virkemidler se at vi kommer i mål.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Representanten Simonsen har som utgangspunkt at relativt få personer står bak en stor andel av kriminaliteten i Norge. Det er vi ikke uenig i. Vi kan også nikke bekreftende til utsagnet om at dersom disse personene tas ut av den kriminelle sirkulasjon, vil antall kriminelle handlinger reduseres be-

traktelig. Den matematikken er det ikke vanskelig å være med på. Men i det videre resonnement og i forslag til løsning er Kristelig Folkeparti grunnleggende uenig med representanten Simonsen fra Fremskrittspartiet.

For å sikre at målsettingen om å fjerne gjengangerne, eller de vanekriminelle, som representanten benevner dem denne gangen, mener han at det mest effektive er å holde dem innesperret, gjerne på livstid. Men for å få til dette må straffenivået endres radikalt. Ja, representanten Simonsen vil innføre et nytt prinsipp og radikal straffemetodikk. For hver ny domfellelse ganges straffutmålingen med det nummer i rekken som domfellelsen er. Er det tiende gangen man dømmes, og normaldommen ville være ett år, blir det ti år i stedet. Det skal være slutt på prinsippet om forholdsmessighet mellom straffenivå og forbrytelse, selv om Simonsen riktignok i sin begrunnelse framstår som en skihopper som skjærer gjennom svevkurven. Etter en tilsynelatende dristig utgang fra hoppet viser det seg raskt at det allikevel ikke stemte på hoppkanten, og han skjærer gjennom svevkurven, trekker seg, og lander på kulen, altså er det et mislykket forsøk, hvor dramatikken ligger i forslagetets ordlyd om automatisk å gange opp straffutmålingen, mens svevkurven brytes gjennom begrunnelsen, der det sies at det skal være en sammenheng mellom de kriminelle handlingene som blir begått, og den straffen som idømmes – og dermed plaser han i kulen.

Hvorfor vil ikke Kristelig Folkeparti være med på Simonsens gjentatte forsøk på å framstå som de kriminelles bekljempere og samfunnets ivrige beskytter? Det er fordi vi har et annet utgangspunkt for tenkningen omkring straff, og fordi vi også i forhold til kriminelle har respekt for menneskeverdet som grunnleggende forutsetning. For oss handler det ikke bare om at samfunnet skal kvitte seg med et problem på enklest mulig måte ved å bruke multiplikasjonssystem og fengselsmurer, det mener vi er overflattisk og uverdigg for et demokratisk rettssamfunn. Er det rett å stemple mennesker som begår sin andre og tredje kriminelle handling som vanekriminelle? Er det forskjell på kriminalitet i Simonsens multiplikasjonssystemtenkning, eller skjæres alt over én kam der kriminalitet er kriminalitet uansett grad og omfang?

Kristelig Folkeparti er grunnleggende uenig med representanten Simonsen i hans forslag i denne saken. Men det er enighet mellom oss om at straffenivået må skjerpes på en del vesentlige områder, spesielt i forhold som berører overgrep mot mennesker.

Når det gjelder gjengangere i straffesaker, viser jeg også til innlegg jeg holdt i saken om representantene Hagen og Simonsens framlegg om domstolenes såkalte kvantumsrabatt. For å få gjengangerne ut av køen av lovbrøyttere raskest mulig er det nødvendig med redusert saksbehandlingstid og hurtig iverksettelse av straffereaksjon. Videre må det gis åpning for å dele opp pådømmelsen av flere straffbare handlinger begått av en og samme person. Dessuten kan det være effektivt med utvidet bruk av varetekt overfor de mest aktive gjengangerne. Det kan også være grunn til å vise til den mulighet for høyere straffeutmåling som gjeldende strafferammer gir åpning

for. Men for øvrig framgår det med tydelighet av komiteens merknader til saken vi behandler og saksordførers presentasjon, at alle partiene og Regjeringen tar det påpekte problemet alvorlig.

Når imidlertid representanten Simonsen drister seg til å karakterisere de øvrige medlemmene av justiskomiteen som personer som ønsker at hensynet til lovbryster går foran hensynet til offeret, eller at vi tar de kriminelle under våre vinger – ja, da forutsetter i hvert fall det siste at representanten Simonsen ser på sine medrepresentanter i komiteen som engler sammenlignet med ham selv.

Statsråd Odd Einar Dørum: Forslagsstilleren foreslår at det innføres en ordning der straffutmålingen automatisk dobles for andregangskriminelle, tredobles for tredjegangskriminelle osv.

Tilbakefallsforbrytere er i stor grad vinningsforbrytere, først og fremst tyver. Straffeloven har i dag ingen generelle regler om at straffen skal skjerpes når lovbryster tidligere er straffet. Men en rekke enkeltbestemmelser hever strafferammen for bestemte forbrytelser når lovbryster tidligere har begått en forbrytelse av liknende art. Dette gjelder f.eks. ved en del volds- og sedelighetsforbrytelser og ved bilbrukstyveri, tyveri og underslag. Tidligere straffbare forhold blir også lagt vekt på som et skjerpende moment ved straffutmålingen i de tilfeller hvor strafferammen ikke heves ved gjentakelse.

Flertallet i justiskomiteen bifaller ikke forslaget. Jeg deler flertallets syn, slik det fremgår av mitt brev til komiteen 16. november 1999. Forslaget i Dokument nr. 8: 2 har likhetstrekk med flere andre forslag som har vært fremmet de senere år. Jeg har flere ganger, og senest i brevet til komiteen, gitt uttrykk for at jeg deler forslagsstillerens bekymring over omfanget av gjengangerkriminaliteten, men en ordning med automatisk skjerpelse av straffen er ikke veien å gå for å løse dette problemet.

Regler om skjematisk straffutmåling kan virke urimelige. De harmonerer dårlig med moderne prinsipper for straffutmåling. Det vil være en fare for at domstolene kunne føle seg tvunget til å avsi uriktige frifinnelser for å hindre en urimelig straffutmåling. Vi hadde tidligere en ordning med minstestraft for den som ble dømt for grove vinningsforbrytelser, og som tidligere hadde vært straffet tre eller flere ganger for samme forbrytelse. Erfaringene med minstestraft for gjentatt grov vinningskriminalitet tilsier at en slik ordning ikke bør gjeninnføres.

Flertallet i justiskomiteen viser til de samme argumenter som nevnt ovenfor, når de ikke går inn for forslaget.

Jeg fastholder de synspunkter jeg uttrykte overfor komiteen i november, om at andre tiltak bør settes i verk mot vanekriminelle. Som nevnt i St.prp. nr. 1 for 1999-2000 side 13, vil arbeidet med tiltak mot gjengangerkriminalitet bli prioritert. Ved siden av økt straffutmåling innenfor dagens strafferammer er raske reaksjoner et viktig virkemiddel. Arbeidet med hurtigere straffesaksavvikling er høyt prioritert i departementet. Det arbeides med en rekke typer av tiltak, som dels er av administrativ art, dels gjelder lovendringer.

I St.prp. nr. 1, side 13 og 14, omtales også et brev fra Riksadvokaten til departementet, hvor Riksadvokaten ber Regjeringen om å skjerpe virkemidlene i kampen mot vinningskriminalitet som blir begått av gjengangere. Riksadvokaten fremholder i brevet at det ikke er behov for å endre reglene om strafferammer. Enhver form for skjematisk straffutmåling frarådes på det mest bestemte. Etter Riksadvokatens syn er det straffutmålingen som må økes. Riksadvokaten fremholder at påtalemyndigheten vil arbeide videre med å heve straffenivået ved denne saksypen. Jeg slutter meg til disse synspunktene fra Riksadvokaten.

Riksadvokaten har fremholdt at aktiv bruk av varetekt er et annet viktig virkemiddel i kampen mot gjentatt vinningskriminalitet. Som justiskomiteen har bedt om i Budsjett-innst. S. nr. 4 for 1998-99, har departementet sendt på høring spørsmålet om adgangen til å bruke varetekt overfor gjengangere er vid nok, eller om det er behov for lovendring. Høringsfristen er 10. april i år.

Departementet har i Ot.prp. nr. 27 for 1999-2000 bl.a. foreslått å endre straffeprosessloven § 13 om forening av straffesaker. Forslaget skal gjøre det enklere å dele opp pådømmelsen av flere straffbare handlinger begått av samme person. Slik kan sakene pådømmes raskere og mer effektivt, og betydningen av «rabattordningen» reduseres. Dette forslaget vil bli diskutert i Odelstingets møte senere i dag.

I budsjettproposisjonen gav departementet uttrykk for at det for tiden ikke er behov for å endre straffeloven § 62 om straffutmåling og strafferammer når flere lovbrudd pådømmes samtidig. Komiteen forutsetter at det foretas en grundigere vurdering av spørsmålet. Det vil bli gjort. Men jeg understreker at arbeidet med de øvrige tiltakene som er nevnt ovenfor, er meget høyt prioritert. Etter mitt syn er disse tiltakene viktigere i kampen mot gjengangerkriminalitet enn eventuelle endringer i § 62, selv om jeg understreker at det man her har bedt om, skal bli gjort. Det er også andre lovreformer innenfor straffrett og straffeprosess som etter min mening fortjener å bli prioritert høyere.

Stortinget kjenner godt til det, men det kan være grunn til å gjenta det også i en slik sammenheng: De to arbeidsgrupper som nå jobber med hele straffesaks-kjeden, skal fremlegge sitt arbeid til sommeren. De avgir delutredninger, og som et uttrykk for noe av dette arbeidet som pågår, og som skjer i et tett samarbeid mellom Stortinget og Justisdepartementet, har vi altså behandlingen av § 13, som kommer senere i dag.

På samme måte vil også andre aktuelle spørsmål bli fremmet underveis. Når de er forberedt, vil de bli lagt fram for Stortinget. På den måten er jeg overbevist om at man får endret inntrykket i offentligheten av at det går for lang tid fra noe galt skjer, til det blir reagert. Vi sørger rett og slett for at saksbehandlingstiden kuttes ned, fordi den selvfølgelig er uakseptabelt høy når den i gjennomsnitt ligger så vidt i underkant av 200 dager i politiet, og den er høy i domstolene, både i første og annen instans.

Det er også, slik som komiteen har sagt, aktuelt for departementet å vurdere tidsfrister, men vi vil ta det opp

etter at vi har fått alle forslagene på bordet fra de arbeidsgruppene som jobber med straffesaksjeden. Det kommer mange forslag fra disse gruppene. Det er et motivert og samordnet arbeid som nå skjer mellom alle parter som deltar i rettsprosessen for å sørge for at det som komiteen, altså flertallet, er opptatt av her i dag, skal bli gjennomført. Det er en dugnadsmentalitet til stede, og jeg tror komiteen ved sin arbeidsform og gjennom den dialog man har med departementet, har vært med på å frembringe denne mentaliteten. Jeg har rett og slett inntrykk av at folk nå går med entusiasme inn i saker som for manges vedkommende jo til dels har ligget i en årrekke uten at det tidligere har skjedd noe. Jeg tror det er mentaliteten og samarbeidsformen som er med på å skape dette trykket.

Jan Petter Rasmussen (A): Jeg tror ikke representanten Jan Simonsen kan mene det alvorlig når han sier – eller gir oss det inntrykk – at resten av komiteen ikke er opptatt av å redusere den kriminaliteten, i dette tilfellet gjengangerkriminaliteten, som vi snakker om som et samfunnsproblem, noe som helt klart også er flertallets oppfatning.

Jeg synes at vi i komiteen samlet sett har godt drag på dette med å få de såkalte gjengangerkriminelle ut av sirkulasjon. Det ønsker vi alle sammen. Men de rettsprinsippene som vi forlot i 1901 – jeg var inne på det i mitt første innlegg, og Kristin Krohn Devold har gjentatt det etterpå – vil vi ikke ha tilbake.

Jeg synes også at det å doble eller tredoble straffen er litt spesielt – Kristin Krohn Devold var inne på matematikk: Så lenge en adderer – det lå inne i det forslaget Fremskrittspartiet hadde sist gang – har en i alle fall noenlunde kontroll over det som blir resultatet, men når en begynner å gange med tall som er større eller lik 2, kan en fort komme ut på viddene. Hvis en har litt greie på matematikk, forstår en svært fort den sammenhengen.

Så synes jeg representanten Jan Simonsen tok veldig lett på spørsmålet om den straffen som skal utmåles for den aktuelle forbrytelsen når man har begått forbrytelser tidligere. Det er riktig at en tar utgangspunkt i den siste handlingen, men hvis en kommer i en situasjon der en skal gange med to, tre, fire eller fem når forbrytelsen kanskje lå på et helt bagatellmessig nivå, blir det selvfølgelig helt galt. Og det eksemplet jeg brukte i stad, kan jeg gjenta nå. Vi har nå til behandling personopplysningsloven, som legger inn en strafferamme på tre år. Hvis en har forbrutt seg mot den, kan en få inntil tre års fengsel. Hvis en ved fjerde gangs forbrytelse da vil kunne få tolv år, vil det rimelig nok være langt vekk fra det som er den vanlige mann og kvinnes rettsoppfatning. Det vil bli helt galt.

Så til straffenivået. Innenfor gjeldende strafferammer er det helt klart at det kan gjøres noe. Vi kan få høyere straffeutmåling, det er vi alle enige om. Men jeg synes statsråden tok litt lett på dette med en og en halv ganger strafferammen. Jeg er glad for at statsråden lovte en nøye gjennomgang, men jeg synes at statsråden foregriper litt i forhold til at det nærmest er konkludert. Vi ønsker en grundig gjennomgang for å se om det er tilstrekkelig det

som ligger der. Det må være klinkende klart at det er et klart ønske fra flertallet i justiskomiteen.

Jan Simonsen (Frp): Jeg får starte med å ta opp forslaget fra Fremskrittspartiet, som er gjengitt i innstillingen, så det ikke blir glemt.

Representanten Kristin Krohn Devold fra Høyre viste til at man allerede i 1901 innførte ordningen med kvantumsrabatt, som innebærer at dersom man blir dømt for en hel rekke kriminelle handlinger på samme tid, skal man bare kunne få en straff som tilsvarer 50 pst. mer enn den alvorligste kriminelle handlingen. Jeg må få minne om at straffereaksjonen i Norge lå på et helt annet nivå i forrige århundre enn den gjør i dag. Den gangen kunne man sannsynligvis få flere års fengsel for noen innbrudd, i fengsler av en helt annen standard enn dagens hotellfengsler.

I år 2000 har vi eksempler på at personer som har begått 40-50 innbrudd, er blitt dømt til samfunnstjeneste i noen få måneder, noe som betyr at de må jobbe 1 time pr. dag i denne perioden istedenfor å sitte i fengsel. Da er det kanskje fornuftig å få tilbake den ordningen som innebærer at man skal få straff for samtlige av de kriminelle handlingene man begår. Jeg tror ikke noen i Norge utenfor dette huset vil føle at det er spesielt urimelig.

Vi diskuterte tidligere i dag – og vi har også en sak om det liggende i komiteen – voldsofre situasjon. Både voldsofre og ofre for innbrudd og annen kriminalitet opplever i dag å få brev fra politiet hvor det står: Beklager, men denne saken er henlagt, selv om vi vet hvem som var gjerningsmannen, og grunnen til at vi har henlagt saken, er at det ikke har noen hensikt å etterforske saken ferdig, for den vil ikke få noen betydning for straffeutmålingen fordi denne kriminelle personen har begått så mange andre innbrudd eller ran eller voldshandlinger. Så vi beklager, men vi kommer ikke til å følge opp din sak. Alle de andre partiene her i huset mener tydeligvis at det er rett og rimelig at det skal være slik, og man vil bare godta noen minimale endringer i «kvantumsrabattordningen» – dette er et resultat av den ordningen som jeg kaller for en kvantumsrabatt for kriminalitet.

Det er riktig at vi har en sak fra justisministeren liggende som vi skal behandle senere i dag, om at det skal bli vanskeligere å samle opp saker enn det har vært tidligere. I dag er det sånn at en person som blir tatt for kriminelle handlinger, mens han går og venter på at saken skal bli ferdigbehandlet i politiet og komme opp for retten, selvfølgelig fortsetter å begå kriminelle handlinger. Så blir han tatt for den nye kriminelle handlingen, og da må også den etterforskes, og så blir alle disse sakene tatt opp på samme dag i retten, og så slipper han unna med en dom for et og et halvt ran istedenfor for alt. Det at man gjør det vanskeligere å samle opp saker, er for så vidt positivt, det er et bitte lite skritt i riktig retning, men fortsatt er det jo sånn at når politiet tar en person for et ran, ruller man opp en hel mengde kriminalitet denne personen har stått bak tidligere – kanskje han innrømmer at han har begått fire-fem ran og også en rekke innbrudd – og da blir han stilt for retten samtidig for disse forholdene, og da vil han fremdeles få en betydelig rabatt.

Det har vært noen som har nevnt problemet med minstestStraff. Statsråden er negativ til minstestStraff, og komiteflertallet skriver også i innstillingen at de er mot minstestStraffer, det gjelder alle partier utenom Fremskrittspartiet. Det er to argumenter som blir brukt, for det første at det kan gi en urimelig straff. Det har ikke jeg noen tro på, hensikten med en minstestStraff er nettopp at det skal være det absolutte minimum man skal gi for en forbrytelse når man har tatt hensyn til alle tenkelige og utenkelige unnskyldninger for den kriminelle handlingen. Og da vil det bare være i usedvanlig få tilfeller at det vil være en urimelig høy straff.

Neste argument er at juryen vil frikjenne selv om folk er skyldige, fordi man føler at straffen man kan få, er for streng. Hva slags tillit til juryordningen har man hvis man kan mene noe slikt? En jury har én oppgave, og den oppgaven er å vurdere om en person er skyldig eller uskyldig i en kriminell handling, og jeg har den tillit til dette systemet at juryen gjør jobben. Hvis man mener noe annet, som flertallet her gjør, får man heller fjerne juryordningen. Men jeg personlig har tillit til den.

Så er man altså motstander av å fjerne kvantumsrabatten, og saksordføreren viste til at det var urimelig at hvis man kunne få tre år for et brudd på personopplysningsloven, ville man tredje gangen man bryter loven kunne få tolv år. Men da er det jo så enkelt at da bryter man ikke loven tre ganger, da stopper man etter den første forbrytelsen. Da har man fått en smekk over fingrene og vet at smekken vil bli mye hardere neste gang, og da slutter man.

Representanten Finn Kristian Marthinsen mente at Fremskrittspartiet ville sperre inne vanlige kriminelle. Ja, for en lengre periode enn det de andre partiene ønsker, fordi den enkelte vanlige kriminelle begår så mange kriminelle handlinger og skader så mange mennesker at man er nødt til å velge hvem man skal synes synd på, og hvem man først og fremst skal hjelpe. Og da er det jo sånn at denne kriminelle får en sjanse: Han kan stanse etter å ha fått den første straffen. Han kan stanse etter den andre straffen, som da er dobbelt så lang. Men velger han å fortsette etter tredje, fjerde og femte gang, vil han til slutt få så vesentlig lange straffer at han for det meste blir sittende inne i fengsel. Men da har han valgt dette selv. Samfunnet har vært nødt til å ta hensyn til de potensielle ofrene, for vi vet at slipper han løs, fortsetter han bare på samme måten.

Jeg synes faktisk at forslaget fra Fremskrittspartiet er et rettferdig forslag. Og når andre politikere går imot dette forslaget og ikke argumenterer med at dette er forslag som ikke virker, ja, da kan man jo bare trekke den ene konklusjonen, at vi faktisk tar mer hensyn til ofrene enn til de kriminelle.

Presidenten: Jan Simonsen har tatt opp det forslag han refererte til.

Kristin Krohn Devold (H): Jeg vil ta utgangspunkt i to ting i representanten Simonsens innlegg. Det ene er at

dagens virkelighet er helt annerledes enn i 1901, og det andre er at vi skulle være redd for at Simonsens forslag vil virke.

Ja, jeg er helt sikker på at forslaget vil virke. Men det vil virke helt urimelig! Og forskjellen på forslaget fra 1901 og forslaget fra i dag er jo at dagens forslag er et gangetabellforslag, mens det man hadde i 1901, var et summeringsforslag. Og selv med dagens strafferammer, som Simonsen synes er altfor lave på de fleste områder, vil det veldig lett gi helt urimelige utslag.

Det er ikke nødvendigvis slik at man forbryter seg tre ganger mot samme lov. Man kan forbryte seg tre ganger mot helt forskjellige lover, det kan være helt forskjellige forhold, og da er det helt umulig å bruke den argumentasjon at dette systemet skal være avskrekkende. Jeg skal gi et helt enkelt eksempel: Det finnes mange selvstendig næringsdrivende som synes regelverket er veldig komplisert å forholde seg til når det gjelder regnskapsførsel og en rekke andre ting. Strafferammen for økonomisk utroskap er tre år, og det er veldig lett, nærmest uforvarende å bli brakt innenfor strafferammen. Mange selvstendig næringsdrivende opplever det – og jeg forstår det slik at representanten Simonsen og mange andre mener at økokriminalitet faktisk straffes for hardt. La oss da si at en begår en mildere økokriminell handling med strafferamme tre år. Da får han første gang tre år. Neste gang viser det seg at vedkommende er jeger og har våpen. Og våpenloven er blitt skjerpet, der er strafferammen et par år. Jan Simonsen stemte imot loven – han var ikke enig i den – men den ble vedtatt. Så denne lille selvstendig næringsdrivende, som allerede er blitt tatt for litt sjuskete regnskapsførsel, har da noen ulovlige våpen, enten fordi han ikke har fulgt med når det gjelder våpenloven, eller fordi han ikke har trodd det har vært så farlig, og at det ikke har vært noen stor forbrytelse. Andre gang han blir tatt, er det ikke en strafferamme på to år som teller for ham, men da er det fire år – antakeligvis vil Simonsen synes at det er en relativt tøff straff for å bryte en lov som han faktisk var uenig i ble vedtatt. Tredje gang kan det være at vedkommende driver netthandel og kommer i betraktning i forhold til personopplysningsloven, som har en strafferamme på tre år. Da har han gjort tre lovbrudd, men relativt moderate kriminelle handlinger, og siste gang kommer trippleffekten inn: ni år for brudd på personregisterloven. Selv med dagens kjempelave straffeutmåling – etter Simonsens syn – vil modellen gi så urimelige utslag at jeg er helt sikker på at de som var stortingsrepresentanter i 1901 og var vant til helt andre strafferammer, ville ha syntes at det var et hårreisende forslag.

Til slutt når det gjelder minstestStraffer: Det er helt riktig at det i innstillingen er et avsnitt som argumenterer mot minstestStraffer. Det skulle bare mangle. MinstestStraffer, minimumsstraffer, er jo noe vi bare tyr til hvis ikke noe annet virker. Men det betyr ikke at vi ikke kan være villig til å ty til det! Justiskomiteen, og så vidt jeg vet alle partier som sitter i justiskomiteen nå, har benyttet seg av minstestStraffer f.eks. når det gjelder voldtekt. Og vi kan komme til å benytte oss av minstestStraffer igjen i saker som gjelder seksuallovbrudd som vi har til behandling,

f.eks. i forhold til sedelighetsovergrep mot barn. Men det er ikke det samme som at vi sier at det å innføre minste- straff er helt greit. Det er betenkeligheter ved det, og det er et virkemiddel vi bare bruker hvis vi ikke synes det hjelper å kommunisere med domstolene. I noen tilfeller har vi gjort det, men vi håper i det lengste at vi kommer i mål med andre metoder.

Presidenten: Jan Simonsen har hatt ordet to ganger og får ordet til en kort merknad.

Jan Simonsen (Frp): Da får jeg sørge for å være kort.

Nå brukte representanten Kristin Krohn Devold ganske søkte eksempler. Når strafferammen er tre år for enkelte typer kriminalitet, er det den øvre straffen man kan få. Man får vanligvis ikke tre års fengsel for en litt snusket regnskapsførsel, som hun uttrykte det, men man kan få en straff for det. Og hvis man da vet at man får en enda strengere straff neste gang man driver med litt snusket regnskapsførsel, vil man kanskje ta seg sammen og begynne å føre regnskap slik regnskap skal føres. Så enkelt vil dette systemet fungere.

Hensikten med minste straff er nettopp å forhindre at domstolene på veldig mange områder, spesielt når det gjelder den alminnelige kriminaliteten – volds- og vinningskriminalitet – idømmer så lave straffer at det virker helt urimelig for folk flest. Og den eneste måten å få skikkelige straffer på, i overensstemmelse med folks rettsoppfatning, er å sette en minste straff som er vesentlig høyere enn den gjennomsnittlige straffeutmålingen som domstolene bruker i dag.

Finn Kristian Marthinsen (KrF): Jeg kunne for så vidt bare sagt ja og amen til det som komiteens leder sa i sitt siste innlegg, men jeg har bare ganske enkelt lyst til å replisere på representanten Simonsens utsagn om at man må velge hvem man skal synes synd på, og hvem man skal hjelpe.

I dette tilfellet kan jeg ikke se noen grunn til at ikke Ole Brumms holdning skulle kunne være den rette – jo takk, begge deler – for vi skal selvfølgelig beskytte samfunnet. Det er ingen som noen gang har gitt uttrykk for noe annet, og det er heller ikke noen som har tanker som går i en slik retning. Det er nettopp det som er poenget med justisen; vi skal beskytte samfunnet mot mennesker som begår overgrep. Men vi må også hjelpe disse menneskene, slik at de blir alminnelige, gode samfunnsborgere, som utfører kriminalitetsfrie handlinger, lever et kriminalitetsfritt liv – til beste for oss alle.

Men i saker som dette er det vanskelig å få noen reell kommunikasjon med representanten Simonsen, og Stortingets talerstol er vel kanskje heller ikke det rette stedet til å få en slik dialog. Kjenner jeg Simonsen rett, vil han – for å gå tilbake til mitt forrige bilde – raskt være tilbake i tårnet for å hoppe neste omgang. Kanskje har han skiftet skimerke – les sakoverskrift – men mannen oppå skiene vil være den samme, sannsynligvis også stilen.

Presidenten: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3. (Votering, se side 2026)

S a k n r . 4

Forslag fra justiskomiteen oversendt fra Odelstingets møte 1. februar 2000: (Jf. Innst. O. nr. 39)

«Stortinget ber Regjeringen nedsette et eget lovutvalg med formål å komme frem til en lovregel om forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjons erstatning som på en klart mulig måte foretar de nødvendige rettslige grensedragningene.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 2026)

S a k n r . 5

Forslag fra stortingsrepresentant Rolf Reikvam på vegne av Sosialistisk Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte 1. februar 2000: (Jf. Innst. O. nr. 40)

«Stortinget ber Regjeringa komme tilbake med nytt forslag om endringer som både ivaretar behovet for en bedre ledelse og samtidig sikrer en demokratisk kontroll av politiet. Nye element i en bedre ledelse av politiet kan være delegering av styringsfunksjoner til lokale politinemnder som også består av folkevalgte, og oppretting av et politiinspektorat som har som oppgave å kontrollere at sentrale og lokale retningslinjer blir fulgt opp.»

Presidenten: Ingen har bedt om ordet. (Votering, se side 2026)

Kirsti Koll e Grøndahl gjeninntok her presidentplassen.

Etter at det var ringt til votering i 5 minutter, uttalte

presidenten: Da er vi klar for votering.

Det foreligger ikke noe voteringstema i sak nr. 1.

Votering i sak nr. 2

Presidenten: Under debatten har Kristin Halvorsen satt fram et forslag på vegne av Sosialistisk Venstreparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen opprette en ordning som umiddelbart sikrer ofre og pårørende i alvorlige kriminalsaker bistand fra profesjonelle informasjonsfolk som kan bistå disse med å takle press og pågang fra media.»

Det voterer alternativt mellom forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og innstillingen.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:63 (1998-1999) – forslag fra stortingsrepresentantene Kristin Halvorsen og Ågot Valle om opprettelse av tilbud om medieassistans for ofre og pårørende i alvorlige kriminalsaker – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Sosialistisk Venstreparti bifaltes innstillingen med 89 mot 5 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 12.49.15)

Votering i sak nr. 3

Presidenten: Under debatten har Jan Simonsen satt fram et forslag på vegne av Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige lovendringsforslag for å gjennomføre en ordning der den straffeutmålingen som blir utmålt ved andre gangs domfellelse automatisk ganges med to, straffeutmålingen ved tredje gangs domfellelse automatisk ganges med tre, osv.»

Det voterer alternativt mellom forslaget fra Fremskrittspartiet og innstillingen.

Komiteen hadde innstillet:

Dokument nr. 8:2 (1999-2000) – forslag fra stortingsrepresentant Jan Simonsen om automatiske økninger av straffeutmålingen for vanekriminelle – bifalles ikke.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom komiteens innstilling og forslaget fra Fremskrittspartiet bifaltes innstillingen med 84 mot 16 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 12.50.07)

Votering i sak nr. 4

Presidenten: Det voterer over forslag fra justiskomiteen oversendt fra Odelstingets møte den 1. februar 2000:

«Stortinget ber Regjeringen nedsette et eget lovutvalg med formål å komme frem til en lovregel om forholdet mellom reguleringsplan og ekspropriasjons-erstatning, som på en klarest mulig måte foretar de nødvendige rettslige grensdragningene.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra justiskomiteen bifaltes enstemmig.

Votering i sak nr. 5

Presidenten: Det voterer over forslag fra stortingsrepresentant Rolf Reikvam på vegne av Sosialistisk

Venstreparti oversendt fra Odelstingets møte den 1. februar 2000:

«Stortinget ber Regjeringa komme tilbake med nytt forslag om endringer som både ivaretar behovet for en bedre ledelse og samtidig sikrer en demokratisk kontroll av politiet. Nye element i en bedre ledelse av politiet kan være delegering av styringsfunksjoner til lokale politinemnder som også består av folkevalgte, og oppretting av et politiinspektorat som har som oppgave å kontrollere at sentrale og lokale retningslinjer blir fulgt opp.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti ble mot 5 stemmer ikke bifalt.

S a k n r . 6*Referat*

1. (144) Utbygging og drift av Ringhorne (St.prp. nr. 36 (1999-2000))

Enst.: Sendes energi- og miljøkomiteen.

2. (145) Samtykke til deltakelse i en beslutning i EØS-komiteen om innlemmelse av EUs rammeprogram om kultursamarbeid (Kultur 2000) i EØS-avtalen (St.prp. nr. 37 (1999-2000))

Enst.: Sendes familie-, kultur- og administrasjonskomiteen, som forelegger sitt utkast til innstilling for utenrikskomiteen til uttalelse før innstilling avgis.

3. (146) Forslag fra stortingsrepresentantene Anneliese Dørum, Tomas Norvoll, Ursula Evje, Petter Løvik og Rolf Reikvam om tiltak for å sikre de økonomiske forholdene for studenter som gjennomfører obligatorisk praksis i forbindelse med opptak til dyrepleierutdanningen ved Norges veterinærhøgskole (Dokument nr. 8:32 (1999-2000))

Enst.: Sendes kirke-, utdannings- og forskningskomiteen.

4. (147) Forslag fra stortingsrepresentant Carl I. Hagen om nytt prinsipp for integrering av innvandrere samt lovregler slik at det ikke gis adgang til å fremføre bønnerop gjennom høytalere fra moskeer (Dokument nr. 8:34 (1999-2000))

Enst.: Sendes kommunalkomiteen.

5. (148) Rana kommune sender skriv datert 2. februar 2000 med uttalelse fra kommunestyret om de økonomiske rammebetingelser for kommunesektoren budsjettåret 2000

Enst.: Vedlegges protokollen.

Møtet hevet kl. 12.50.